

Handelshøyskolen BI

MAN 50211 Ledelse; makt og mening

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	17-10-2022 09:00 CEST	Termin:	202310
Sluttdato:	22-05-2023 12:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202310 10063 IN09 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Bente Flygind, Marte Kvernland, Yvonne Verket Tveter

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Homobevegelsens suverene hærfører - Kim Frieles gjennomslagskraft.		
Navn på veileder *:	Maria Isaksson		
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?:	Nei	Kan besvarelsen offentliggjøres?:	Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	1
Andre medlemmer i gruppen:	

Prosjektoppgave
ved Handelshøyskolen BI

- Homobevegelsens suverene hærfører,
Kim Frieles gjennomslagskraft -

Eksamenskode og navn:

MAN 50211 - Ledelse; makt og mening

Utleveringsdato:

17.10.2022

Innleveringsdato:

22.05.2023

Stuedsted:

BI Oslo

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE	I
SAMMENDRAG.....	III
1 INNLEDNING	1
2 PROBLEMSTILLING.....	2
3 BIOGRAFI.....	2
3.1 ET VILJESTERKT BARN OPPVOKST I ET TRYGT OG VARMT HJEM.....	2
3.2 ET KORT EKTESKAP OG REISEN TIL SJØS ÅPNET ØYNENE FOR URETTFERDIGHET	3
3.3 NORGES FØRSTE ÅPNE HOMOFILE.....	4
3.4 DEN STORE KJÆRLIGHETEN, STOLTHET OG OFFER	4
3.5 KAMPENE FOR MER ÅPENHET, RETTFERDIGHET OG LOVENDRINGER.....	5
3.6 OPPRØR OG AVGANG I DNF-48	7
3.7 STØRST AV ALT ER KJÆRLIGHETEN OG KOMPROMISLØSHETEN	8
3.8 UTEN HISTORIE INGEN FRAMTID, OM Å MISTE SEG SELV OG FRYKT FOR TILBAKESLAG.....	8
3.9 FRITT ORD, PROTEST OG KRITIKK AV ANDRES UNNFALLENHET, FEIGHET OG LATSKAP	9
3.10 ANERKJENNELSE FOR SIN LIVSLANGE INNSATS OG FORSONING	10
4 METODE	11
4.1 ÅNDSVITENSKAP VERSUS NATURVITENSKAP OG POSITIVISME.....	11
4.2 HERMENEUTIKK	13
4.3 KILDER OG KILDEKRITIKK	16
4.4 VÅR FORFORSTÅELSE	16
5 UNDERPROBLEMSTILLING 1	16
5.1 HADDE KIM FRIELE MACHIAVELLISKE EGENSKAPER?.....	16
5.2 TEORETISK RAMMEVERK.....	16
5.2.1 <i>Machiavellis menneskesyn</i>	16
5.2.2 <i>Rammene for menneskelige handlinger</i>	17
5.2.3 <i>Løven og reven</i>	18
5.3 DRØFTING	18
5.4 DELKONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE	21
6 UNDERPROBLEMSTILLING 2	23
6.1 HVORDAN BYGGET KIM FRIELE SIN ETOS?.....	23
6.2 TEORETISK RAMMEVERK.....	23
6.2.1 <i>Hva er retorikk?</i>	23
6.2.2 <i>Publikums forhåndsoppfatning av taleren; direkte og indirekte etos-appell</i>	24
6.2.3 <i>Aristoteles' karakteregenskaper fronesis, arete og eunoia</i>	25
6.3 DRØFTING	26
6.3.1 <i>Innledningsforedraget «Artikkel § 213 Bør den avskaffes?»</i>	26

6.3.2	<i>Protesttalen mot Fritt Ord-prisen i 2009</i>	30
6.4	DELKONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE	33
7	UNDERPROBLEMSTILLING 3	34
7.1	FORFULGTE KIM FRIELE EN KONGSTANKE?	34
7.2	TEORETISK RAMMEVERK	34
7.2.1	<i>Ibsen og kongstanke</i>	34
7.2.2	<i>Leder eller administrator</i>	34
7.2.3	<i>Kongstankens tre elementer</i>	35
7.3	DRØFTING	36
7.4	DELKONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE	39
8	AVSLUTTENDE DRØFTING	40
9	KONKLUSJON	42
	LITTERATURLISTE	I

Sammendrag

I denne oppgaven har vi undersøkt hva som kan forklare Kim Frieles gjennomslagskraft. Det har vi gjort gjennom å utforske om hun hadde machiavelliske egenskaper, hvordan hun bygget sin etos, og om hun forfulgte en kongstanke i sitt arbeid.

Gjennom sitt arbeid oppnådde Friele store samfunnsendringer. Ved bruk av Gadammers teori om hermeneutisk metode ((1960), referert i Krogh et al. (2003)), har vi med bakgrunn i pensumlitteratur om Machiavellis lederideal, retorikk og kongstanke kartlagt og drøftet hvordan Kim Frieles gjennomslagskraft kan forklares. Uten formell utdanning, men gjennom målrettet dedikasjon, strategiske evner, fritt ord og utholdenhet fikk hun til endringer som var bemerkelsesverdige i en tid hvor homofili var straffbart og homofile var en undertrykt gruppe.

Vi har benyttet biografier og intervjuer, og tekster skrevet av Kim Friele selv. Vårt utgangspunkt var at Friele jobbet for like rettigheter og muligheter for alle, uavhengig av legning. Gjennom vårt arbeid har vi fått innsikt i at hun hadde et bredere perspektiv. Vi har fått en bedre forståelse av *hva* det var som drev Friele i hennes arbeid, *hvorfor* hun hadde et så stort, uegennyttig og brennende engasjement og *hvordan* hun oppnådde slik gjennomslagskraft.

Vi fant at Friele hadde machiavelliske egenskaper. Med høy grad av handlekraft og kampvilje arbeidet hun hardt for det hun mente var rett. Hun benyttet overraskende metoder, og fremstod med høy troverdighet. Hun hadde stor evne til å tale med overbevisning, og å bruke rette ord til rett tid.

Frieles kongstanke var både personlig, handlingsorientert og kollektivistisk. Hennes mål endret seg fra å sikre homofiles rettigheter i Norge, til alle menneskers rett til å leve frie liv. Frieles kongstanke var framtidsrettet, og avvek fra både moralske, juridiske og kristne normer og regler for 50 år siden.

Fra å være karakterisert som Norges homodronning, og fremste hærfører for homobevegelsen i Norge, er det etter vårt arbeid med denne oppgaven nærliggende for oss å også omtale Friele som en av Norges fremste menneskerettighetsforkjempere.

1 Innledning

Homobevegelsens suverene hærfører – kampen for normalisering, mot kriminalisering og mot sykelliggjøring.

Hvorfor så fryktløs?

Frihet og rettigheter har ikke kommet rennende på en trefjøl, det har vi kjempet oss til, understreket Kim Friele i et intervju med Bjarte Hjelmeland på NRK i 2021 (*Kim Friele - i kamp og kjærlighet*, 2021). Dette er betegnende for en kvinne som gjennom målrettet og strategisk arbeid for homofiles rettigheter var med på å endre norsk samfunnshistorie.

Hvorfor stod Friele så trygt i å bli landets første åpne homofile? Og hvordan hadde det seg at den unge kvinnen uten utdanning, uredd gikk løs på politikere, jurister, psykiatere og teologer? Hvor kom motet og selvtilliten fra? Hvor kom kampviljen fra? Og hvordan fikk hun folk med seg? For Friele fortsatte kampen livet ut. Hun mente man aldri måtte slutte å kjempe for at alle skulle ha retten til å leve frie liv og at rettighetene man hadde kjempet seg til måtte kjempes for å beholdes, fordi de raskt kunne gå tapt igjen. Med jevne mellomrom blir vi dessverre påminnet om at hun fikk rett i at kampen ikke er over. Senest 22. juni 2022, et halvt år etter Kims død og 50 år etter avkriminaliseringen av homofili, ble to personer drept og tjueen personer såret i en masseskyting ved Oslos homobar London pub.

Nærmest i Kims fotspor, og som et motangrep, lanserte Norges åpne lesbiske kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen, 17. februar i år regjeringens nye handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold. Planen inneholder 49 tiltak for å sikre rettigheter, bedre livskvalitet og øke aksept for kjønns- og seksualitetsmangfold (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023).

Også internasjonalt står de homofiles rettigheter i fare flere steder. I mars i år vedtok Ugandas nasjonalforsamling et lovforslag som åpner for dødsstraff for skeive. Forslaget er fordømt av mange, blant andre FNs høykommissær for menneskerettigheter, Volker Türk.

I lys av dette oppleves Kim Frieles kamp mer nær, forståelig og tidsaktuell. Det må fortsatt kjempes en kamp for friheten til å elske hvem man vil, også i Norge. Som Friele selv sa:

«Vi må bevare den og ta vare på den. Vi må låse døren om natten så ingen kommer og stjeler alt det vi har kjempet for og oppnådd.» (*Kim Friele - i kamp og kjærlighet*, 2021).

Vi har utforsket tre sider ved Kim Frieles gjennomslagskraft: om hun hadde machiavelliske egenskaper, hvordan hun bygget opp sin etos gjennom retorikk, og om hun forfulgte en kongstanke. Gjennom disse tre perspektivene forsøker vi å forklare Frieles gjennomslagskraft.

2 Problemstilling

Hvordan forklare Kim Frieles gjennomslagskraft?

Dette ønsker vi å finne svar på gjennom følgende underproblemstillinger:

- 1) Om Kim Friele hadde machiavelliske egenskaper?
- 2) Hvordan Kim Friele bygget sin etos?
- 3) Om Kim Friele forfulgte en kongstanke?

3 Biografi

3.1 Et viljesterkt barn oppvokst i et trygt og varmt hjem

Karen-Christine Friele ble født 27. mai 1935, og er kjent som Kim Friele. Hun vokste opp i Bergen i et velstående skipsrederhjem, og beskriver sitt barndomshjem på Paradis som et salighetens hvilested (Friele, 1990, s. 5).

Frieles foreldre ga henne en grunnleggende følelse av å være bra nok, og var med på å gi henne et inntrykk av hva slags menneske hun var (Friele, 1990, s. 13). I sine memoarer takker hun sin far for lynkurs i selvforsvar – i vedboden, noe hun har hatt bruk for i sin kamp i ettertiden.

«Han utropte meg til en rimelig bra kamphøne med høy treffprosent»
(1990, s. 39).

Både hun og hennes seks år eldre bror Bjørn, ble sett og betingelsesløst elsket. At de ikke skulle være bra nok akkurat som de var, falt hverken dem eller foreldrene inn. Hennes far utstyrte sine barn med en urokkelig rettferdighetssans, og inviterte mennesker fra alle samfunnslag inn i deres hjem i Paradis. Dette farget av på Friele, som allerede som barn var sentrum i venneflokken, og som inviterte også dem som stod utenfor, inn i ringen (Henmo, 2017, s. 15). At hun var sin avbalanserte, sindige mors ektefødte datter, mente Friele var en gåte. Hun skriver at hun hadde staheten og alle affektene fra sin farfar (1990, s. 18).

3.2 *Et kort ekteskap og reisen til sjøs åpnet øynene for urettferdighet*

Å ta utdanning etter gymnaset var ikke aktuelt for Friele. Hun skulle, som alle skikkelige piker, bli gift og forsørget (Henmo, 2017, s. 17). Og til tross for at hun gjennom hele barne- og ungdomstiden kun var blitt tiltrukket av jenter, så ante hun ikke at det var mulig å forelske seg i annet enn gutter. Hun giftet seg for å få det hun trodde kvinner rett og slett måtte ha for å leve et lykkelig liv – mann og barn (Friele, 1975, s. 28). I 1959 giftet hun seg med Ole Friele jr., en mann hun syntes var både kjekk og morsom. Allerede året etter ble imidlertid ekteskapet oppløst. I boken *Fra undertrykkelse til opprør* skriver Friele om følelsen av å ikke få være seg selv, og at skilsmissen følte som å slippe fri etter å ha sonet en dom. Likevel understreket hun at det å gjennomføre en skilsmisse på den tiden forutsatte at man overhodet ikke brydde seg om hva folk mente.

Etter å ha formalisert skilsmissen startet Kim Frieles søken etter likesinnede. Den skulle vise seg å bli krevende, og i flere år følte hun seg ensom og alene. På oppfordring fra sin far mønstret hun derfor på et av farens skip i 1963. Den tre måneder lange reisen til sjøs skulle vise seg å bli en øyeåpner for Friele. På sin

ferd rundt i verden fikk hun oppleve kolossale klasseforskjeller, rasisme og tvangsprostitusjon. Hun fikk med egne øyne se at verden var urettferdig, og kjente et behov for å gjøre noe med det. Den politiske bevisstheten i henne hadde våknet (Henmo, 2017, s. 24).

3.3 Norges første åpne homofile

Kim Friele var den aller første i Norge som turte å si jeg er homo - både på tv og radio (Hegazi Høyer, 2019, s. 10). Både beundrere og kritikere har beskrevet henne som modig. Friele selv syntes beskrivelsen bommet. Hun mente at man må overvinne en knugende og lammende frykt for å være modig, og redd hadde hun aldri vært. Til tross for at hun hadde blitt slått ned på åpen gate flere ganger. De modige, de virkelige heltene mente hun, var de som hyperventilerte av angst for å fortelle hjemme og på jobb at de er homo, men likevel gjorde det. Hun insisterte på at det aldri hadde vært et problem for henne å akseptere seg selv som lesbisk og fortelle verden hvem hun virkelig var. Selv mente hun at det var den trygge, varme barndommen som gav henne ballasten som krevdes for siden å fryktløst velge å leve sitt eget, ikke andres liv (Henmo, 2017, s. 15).

For Friele var det å skulle leve i skjul jevngodt med å akseptere at en bar på en fæl hemmelighet og manglet selvrespekt. Samtidig mente hun at anonymitet er en menneskerett, og hun presset aldri folk til å stå fram. Hun mente at alle burde bli helter i sitt eget liv og leve sant, men krevde ikke at alle skulle fronte kampen, gå i demonstrasjonstog eller skrive i avisen. Men da det kom til politikere og offentlige personer som levde ut sin homofili i skjul, samtidig som de motarbeidet homofiles rettigheter, var hun kompromissløs og truet med å avsløre dem. Man kan ikke nyte godene anonymt og samtidig opptre som bøddel for andre, mente Friele. (Henmo, 2017, s 73).

3.4 Den store kjærligheten, stolthet og offer

I sitt første TV- intervju i 1972 fikk Friele spørsmålet: Homofili, hva er det?
Hun svarte:

«Homofili er kjærlighet. Hvis du vet hva kjærlighet er, vet du umiddelbart at den ikke er farlig. Mystisk? Vi kjenner på akkurat den samme godheten for andre mennesker som du gjør.» (Henmo, 2017, s. 52).

I 1977, samme år som Friele ble tildelt Fritt Ord-prisen, skulle Friele treffe sin store kjærlighet, Wenche Lowzow, en erkekonservativ kristen rektor som stod på Oslo Høyres stortingsliste. De møttes da Friele skulle intervju og grille henne om hennes holdninger til homosaken. Friele var fast bestemt på å forvirre en politiker som garantert innbilte seg at alle lesbiske var grove i røsten, hadde store muskler, flate sko og antydning til bart. Før møtet dro hun derfor ut i Oslo, hvor hun dro til frisøren og handlet seg ny bluse. Det ble fullstendig uventet kjærlighet ved første blick. Etter to timer gikk Friele ut av intervjuet forelsket, forvirret og sint (Henmo 2017, s. 69). Det skulle vise seg at interessen var gjensidig, og ett møte ble til flere. I løpet av noen uker hadde Friele praktisk talt flyttet inn hos Lowzow. Likevel måtte de holde sitt samboerskap skjult da Lowzow ble stemt inn på Stortinget. Norges første åpne homofile følte et enormt ansvar for å ikke avsløre sin kjære, samtidig som hun opplevde det frustrerende og fornedrende å måtte leve i skjul etter drøye 14 år i åpenhet (2017, s. 71).

Et par år senere tok hemmelighetskremmeriet slutt, da Lowzow spontant bestemte seg for å fortelle åpent hvem hun var under et arrangement i forkant av kommunevalget i 1979. Med det ble hun Nordens første åpent lesbiske parlamentariker (Henmo, 2017, s.73). Salen, bestående av journalister og DNF-48-medlemmer, reagerte med trampeklapp. Friele beskrev siden disse sekundene som noen av sitt livs stolteste (2017, s.79). Men applausen var ikke like stor i samfunnet utenfor, og Lowzow opplevde etter hvert å bli tilsidesatt både i Høyre og på Stortinget. Det fikk svært store konsekvenser å være den første parlamentariker ut av skapet, og hun endte til slutt opp arbeidsløs, og som motvillig førtidspensjonist i en alder av 60. Det skulle gå mer enn 20 år før den neste stortingspolitikeren fulgte etter og stod åpent frem som homofil (2017, s.83).

3.5 Kampene for mer åpenhet, rettferdighet og lovendringer

For Friele fantes det ikke noe mer meningsfullt på denne jord enn å jobbe for homofiles rettigheter. Homofile behøvde like rettigheter og aksept. Det var blitt en

besettelse, drevet frem av raseri og mer enn et snev av egoisme, hun fant seg rett og slett ikke i å bli urettferdig behandlet (Henmo, 2017, s. 40). I 1966 ble Friele valgt til leder av DNF-48, forløperen til FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. Hun ble den første lederen som signerte brev til myndighetene med fullt navn, og som stod frem i offentligheten. Noen uker i forkant av valget hadde hun fremholdt at dersom hun ble valgt som leder, skulle hun programfeste krig mot paragraf 213 (Friele, 1990, s. 150). En krig hun virkelig gjorde alvor av.

Som hærfører hadde Friele åpenbare fortrinn. Hun var kvinne, og dermed ikke selv rammet av kriminaliseringen. I tillegg var hun pen, feminin, naturlig sikker på seg selv, tillitsvekkende og blid. Og hun optrådte verken høylytt eller demonstrativt (Henmo, 2017, s. 29). Gjennom å jobbe strategisk og målbevisst, og ved å rekruttere sterke, uavhengige alliansepartnere, oppnådde hun resultater. I sitt arbeid med samleverket *Paragraf 213 – onde eller nødvendighet*, samlet hun 11 kapasiteter; fra kirken, jussen, psykiatrien, kunstmiljøer og akademia, for å bidra til å avskaffe straffebestemmelsen. Verket ble trykket opp like før jul i 1970, og distribuert til hele regjeringen, samtlige stortingsrepresentanter og andre opinionsdannere (Henmo, 2017, s. 32). Det målrettede arbeidet ga resultater, og 21. april 1972 var paragraf 213 historie.

Kriminelle var de homofile altså ikke lenger. Men fremdeles var de definert av verdens helseorganisasjon som mentalt forstyrret. Kampen mot diagnosen ble Frieles neste kall og hun leste seg opp, argumenterte og diskuterte. Av venner og fans blir hun beskrevet å ha hatt frapperende talegaver og avvæpnende sjarm, og at hun kunne få tilhørerne til å juble selv når de ble skjelt ut. Hun var fantastisk til å tale, og hadde fenomenale evne til å oppildne folk (Henmo, 2017, s. 50). I 1977 førte innsatsen delvis frem, da Norsk psykiatrisk forening meldte at de ikke lenger kom til å anvende homofili som diagnose. Og de anbefalte Helsedirektoratet å følge etter. Først i 1990 strøk Helsedirektoratet homofili fra listen over mentale sykdommer.

Med høy grad av handlekraft oppnådde Friele resultater som å avskaffe paragraf 213 og få fjernet homofili som en psykiatrisk diagnose i Norge. Men det var ikke alt hun oppnådde. I 1979 var den formelle diskrimineringen av homofile i det

norske forsvaret over. Og 24. april 1981 fikk Norge, som første land i verden, et lovfestet vern av homofile, da personer med homofil legning, leveform eller orientering ble innlemmet i rasismeparagrafene 135 a og 349 a. Gjennomslaget kom etter målrettet arbeid, som kulminerte i at Friele i justiskomiteen presenterte 11 vitnesbyrd om homofile som var blitt grovt krenket, skadet eller drept utelukkende på grunn av sin seksuelle legning. Selv var Friele ubeskjeden nok til å tro at disse vitnesbyrdene var utslagsgivende for resultatet (Henmo 2017, s. 89).

Henmo beskriver Friele i biografien *Kampene*, som indre drevet. Hun brukte dessuten mye humor og latter som aktivist. Selv mente hun at hennes trivsel og gjennomslagskraft på scenen sto i et symbolsk forhold til saken hun kjempet for. Fordi hun så sterkt kjente at dette er sant, dette tror jeg på, ble hun som beruset. Hun var så lidenskapelig opptatt av at andre homofile og lesbiske skulle ha det like godt som henne (Henmo, 2017, s. 50). Advokat Else Bugge Fougner forteller i boka til Henmo (2017, s. 86):

«Kim gjorde et enormt inntrykk på meg. Den utrolige evnen til å tåle krenkelser og møte dem med saklighet og kjærlighet. Alt hun hadde måttet tåle, og så ble hun ikke sint. Denne måten å håndtere urettferdighet på inngår sånn respekt».

Også av venner ble hun beskrevet som raus, varm og omsorgsfull, med genuin interesse for andre. Også de som havnet i konflikt med henne omtaler henne som omtenksum og grepa (Henmo, 2017, s. 86).

3.6 Opprør og avgang i DNF-48

«Jeg prøvde å holde nede de hatske tankene. Jeg kjempet mot dem, men etter hvert svakere og svakere – jeg kunne merke at jeg kapitulerte» (Friele, 1990, s. 301).

Slik beskriver Kim det å stå i den mangeårige splittelsen og uenigheten i den norske homobevegelsen. Det var uenighet i håndtering av aids-krisen, konflikt med de yngre aktivistene med bakgrunn fra Arbeidernes Kommunistparti (AKP), og kontroverser mellom Friele som arbeidstager og styret som arbeidsgiver.

Stridighetene førte til flere års forhandlinger, som til slutt endte med et forlik, og innebar at Friele sluttet i jobben som generalsekretær i Forbundet i 1989 (Henmo, 2017, s. 112). Men hun gikk ikke stille ut døra. Samme dag som hun gikk av, stod det *UTSTØTT etter 26 års HOMOKAMP* over hele førstesiden av Bergensavisen. Friele opplevde seg mobbet ut av Forbundet. Hun innså selv at flere tiår i kamp hadde satt sitt preg på henne, og erkjente at hun kunne være hard, egenmektig og ganske usympatisk. Samtidig visste hun også at dersom hun hadde hatt som mål å bli likt av alle, ville hun ikke fått de oppnåelsene hun hadde fått. I sine memoarer, *Troll skal temmes*, skriver hun innsiktsfullt:

«Dessuten hadde jeg ikke vært et ekte troll, hvis jeg ikke gikk rundt og bar på en rosa drøm om enda et lite opprør. Om ikke annet, så for å få bekreftet at jeg så visst ikke lar meg temme!» (Friele, 1990, s. 304).

3.7 Størst av alt er kjærligheten og kompromissløsheten

Partnerskapsloven representerte et gjennombrudd i 1993, da lesbiske og homofile par fikk de samme rettigheter og plikter som heterofile par har igjennom ekteskapet. Kampen for denne loven ble kjempet stikk i strid med Kim Frieles strategi, hvor man skulle stille maksimumskrav, og inngå kompromisser kun når man ble helt nødt. Denne loven inkluderte ikke retten til adopsjon av barn og mulighet til å inngå partnerskap i kirken, og på grunn av det mente Friele at gjennombruddet ikke var tilfredsstillende. Likevel ble hun og hennes Wenche det aller første paret som inngikk partnerskap i Oslo rådhus, den 6. august i 1993 (Henmo, 2017, s. 121). Friele fortsatte å kjempe for en fullverdig partnerskapslov, og i 2002 ble stebarnsadopsjon for likekjønnede tillatt. I 2009 ble partnerskapsloven erstattet av ekteskapsloven. Friele mente at det ikke hadde vært taktisk lurt å ta ett skritt om gangen, og var sikker på at kampen kunne vært vunnet mye før (2017, s. 127).

3.8 Uten historie ingen framtid, om å miste seg selv og frykt for tilbakeslag

Friele hadde et meget rikholdig arkiv som hun oppbevarte i sitt hjem på Geilo. I 2013 donerte hun hele arkivet til Universitetet i Bergen, etter et år med uenighet med Forbundet om hvilke deler av arkivet som var å anse som privat, og hva som tilhørte Forbundet. 15 hyllemeter med presseklipp, utredninger, brev, dokumenter,

kassetter, TV- og radioopptak, bilder og homoeffekter ble sendt over fjellet, hennes dokumentasjon på kampene hun hadde kjempet – og vunnet, og hva det hadde kostet. Å gi fra seg alt dette opplevdes for Friele som å miste en del av seg selv. Men arkiveringen var av stor samfunnshistorisk verdi, og materialet utgjør nå hjørnesteinen i Skeivt arkiv, og er allerede innlemmet i Norges UNESCO-beskyttede dokumentararv (Henmo, 2017, s. 114).

Året etter markerte et brudd med 50 års lojalitet, da hun meldte seg ut av Landsforeningen for lesbiske og homofile (LLH – tidligere DNF-48) 15. juli 2014. Hun orket ikke flere flagg, champagneglass, og folk som ikke reiste en eneste viktig debatt som virkelig kostet dem noe.

«I min tid var det nettopp enkeltsakene vi engasjerte oss i, det var igjennom dem vi fikk endret prinsippene,» sa hun (Henmo, 2017, s. 138).

Gjennom en kompromissløs kronikk tok hun et oppgjør og krevde at homobevegelsen måtte finne tilbake til sine røtter. Uten historie har vi ingen framtid mente hun, og fortsatte:

«Jeg blåser i om jeg blir kalt et spøkelse; jeg frykter virkelig for tilbakeslag. Og den dagen det smeller, så kommer kanskje homobevegelsen til å stå å sminke seg for å gå på fest og ikke skjønne hva som skjer» (Henmo, 2017, s. 139).

3.9 *Fritt ord, protest og kritikk av andres unnfalldenhet, feighet og latskap*

Kim Friele mottok mange utmerkelse. Likevel hang nok Fritt Ord-prisen hun mottok i 1977 ekstra høyt. Denne anså hun som en anerkjennelse av bruk av det fineste våpenet som finnes: Det frie ord. Ved prisutdelingen uttalte juryens leder, høyesterettsadvokat E.F. Eckhoff, at det kreves svært mye av den som vil gjøre seg til talsperson for homofile:

«Fryktløshet, evne til saklig argumentasjon, innsikt for å kunne møte politikeres, legers, teologers og juristers meninger, og ikke minst tålmodighet.» (Henmo, 2017, s. 93).

Stolt og rørt takket Friele priskomiteen for å ha gjort mer for den homofile sak enn de selv ante. 31 år senere, i 2009, valgte hun likevel vemodig å levere tilbake prisen, i protest mot det årets vinner, Nina Karin Monsen. Monsen hadde kjempet mot lesbiske kvinners dominans i kvinnebevegelsen, og gjort kampen mot ny ekteskapslov til sin hjertesak. Friele sa selv hun hadde brukt 30 år av livet sitt på å kjempe for det motsatte av det Monsen stod for. Silkehomser, intellektuelle onanister og gratispassasjerer kalte hun homofile som deltok på prisseremonien for Monsen. Hun mente man skulle akseptere hatske ytringer, men ikke premiere dem (Henmo, 2017, s. 96). Selv om hun selv i 1977 hadde påpekt at det frie ord ikke alltid var det samme som det sanne ord (Henmo, 2017, s. 93).

I 2014 protesterte hun kraftig mot regjeringens unnfallenhet. Statsministeren, utenriksministeren og stortingsrepresentanten nektet å ta imot Dalai Lama da han besøkte Norge for å markere at det var 25 år siden han mottok Nobels fredspris. Regjeringen mente at å si nei til et møte med Dalai Lama kunne bedre det iskalde forholdet mellom Kina og Norge. I protest avslo Friele mottakelse hos statsministeren under den internasjonale homofestivalen i 2014, og markerte med det sin støtte til Tibets selvstendighet og mot kinesisk undertrykkelse. Senere i NRK, på Dagsnytt 18, forklarte hun sammenhengen, hvorfor Dalai Lama var en homosak:

«Fordi alle undertrykte mennesker er medlemmer av samme familie»
(Henmo, 2017, s. 131).

3.10 Anerkjennelse for sin livslange innsats og forsoning

Friele fikk bred anerkjennelse for sin innsats for homofile og lesbisk rettigheter, og regnes som en av Norges mest dekorerte kvinner. Hun fikk Homobevegelsens ærespris i 1994, Humanistprisen i 1999 og ble æresmedlem i Arbeiderpartiet i 2008, og i 2000 ble Friele utnevnt til Ridder av første klasse av Den kongelige norske St. Olavs Orden for å nevne noe. På Nationaltheatret stasjon i Oslo står det en benk hun ble hedret med i 2019, til minne om hvor hun satt hver lørdag for å speide etter likesinnede som ung. Da Friele ble 80 år ble hun hyllet av statsministeren, og i landets aviser. LHH (Landsforeningen for lesbiske, homofile,

bifile og transpersoner) laget en fest der hun ble hedret med taler fra venner og politikere.

Da Kim Friele døde 22. november 2021, ble hun hedret med begravelse på Statens bekostning, en utmerkelse som er svært få forunt. På hennes og Lowzows gravstøtte står det: *Størst av alt er kjærligheten* (Henmo, 2017, s. 146).

4 Metode

4.1 *Åndsvitenskap versus naturvitenskap og positivisme*

Finnes det ulike typer vitenskap? Og hva kreves for at noe skal kalles vitenskap? Debatten raste i det 19. århundre mellom historievitenskapen i bredt, med alle fag som har et innslag av historie, og naturvitenskapen. Filosofen Giambattista Vico hevdet at det fantes en del av virkeligheten som ikke var skapt av oss – naturen – og en del som var skapt av oss – historien og kulturen (Krogh et al., 2003 s.101). Han argumenterte for at skillet først og fremst var bestemt ut fra at objektene er forskjellige, og mente at vi hadde behov for spesielle framgangsmåter i historievitenskapen som vi ikke trengte i naturvitenskapen. Debatten dreide seg om å legitimere denne typen vitenskap, som stod i motsetning til både Platon og Aristoteles' grunnsyn av hva som var regnet vitenskap. Nemlig at viten i streng forstand var det allmenne og evige, mens historien bare var opptatt av enkelttilfeller, altså ikke en vitenskap (Krogh et al., 2003, s. 103).

Den tyske historikeren Johann Gustav Droysen lanserte motsetningen mellom *å forklare* og *å forstå*. Han slo fast at den historiske metode besto i *å forstå gjennom forskning* (forschend zu verstehen). Han hevdet at historievitenskapen er utforskningen av menneskelig virksomhet på alle plan, ikke bare kultur og kunst, men også politikk, arkitektur og teknologi. Ved å forske historisk, betraktes objektene i en tidsrekkefølge, noe som oppstår, utvikler seg og forgår. Droysen er gjennom sitt arbeid ute etter å legitimere historieforskning som like mye vitenskap som naturvitenskapen er (Krogh et al., 2003, s. 110).

I lys av naturvitenskapen som ideal førte dette til et forsøk på å tilpasse humaniora til naturvitenskapene, ved å akseptere naturvitenskapelige metoder og avvise

filosofiske spekulasjoner, det være seg guddommelig styrelse eller forsyn i historien. Dette går under samlebetegnelsen *positivisme*. Språkvitenskapen og lingvistikken er den av humanvitenskapene som har tilpasset seg naturvitenskapen mest, og kan operere med allmenne lovmessigheter for utvikling og endring av de naturlige språk (Krogh et al., 2003).

Positivismekritikerne

I Norge fikk positivismestriden for alvor sitt uttrykk på 1960- og 1970- tallet gjennom debattene som raste mellom filosofene Arne Næss og Hans Skjervheim. Skjervheim gir i en artikkel fra 1957 kritikk av positivismen og dens holdning. Dette beskriver han igjennom holdningene terapeuter har til sine pasienter, mens hans vitenskapelige poeng er at man kan skille mellom å opptre som *deltaker* eller *tilskuer*, som også var tittelen på hans viktigste verk, *Deltakar og tilskodar*. Gjennom å opptre som tilskuere, gjør vi de andre til fakta. Det kaller Skjervheim å *objektivisere*. Å objektivisere andre er i en forstand mulig, men hvis vitenskapen bygger på denne innstillingen, vil vi gå glipp av at mennesker ikke bare er fakta, men tenkende, handlende og følende vesener. Heller ikke forskeren kan unngå å være et handlende og tenkende menneske blant mennesker (Krogh et al., 2003, s. 114).

Skjervheims artikkel *Deltakar og tilskodar*, gjør et poeng av at moderne hermeneutikk gjør at vi deltar i et annet menneskes liv gjennom en dialog med vedkommende, som bidrar til at vi få en forståelse av mennesket gjennom språket (Skjervheim, 1996 s.71-87).

Kravet om selvrefleksjon ble derfor viktig for positivismekritikerne.

Samfunnsvitenskapere var selv en del av den virkeligheten de utforsket, og det ble derfor hevdet at de til stadighet måtte reflektere over sin plass i samfunnet, nært knyttet til filosofi, som ikke naturvitenskapen var. Skjervheim var klart påvirket av Kierkegaard og andre eksistensfilosofer. En vitenskap som forholdt seg til oppfatningene i samfunnet og ikke bare beskrev dem som fakta, kalte Skjervheim kritisk, og sosiologi måtte derfor være en kritisk disiplin.

Slaget stod, og står, om hvordan forskjellene mellom naturvitenskap på den ene siden og samfunnsvitenskap på den andre, er helt grunnleggende eller ikke. Er det

grunnleggende forskjellige typer vitenskap som bruker ulike metoder, eller finnes det en type metode i alle vitenskaper, selv om de har vært sitt særpreg? I dag trekker man et skille mellom naturvitenskapen og humaniora, eller åndsvitenskapen. Det er naturlig å skille mellom ulike vitenskaper og deres metoder.

4.2 *Hermeneutikk*

Hermeneutikk betyr *forståelselære* eller *fortolkningslære*. Utviklingen av humaniora og historismen i vid og bred forstand, smelter i løpet av det 19. århundre mer og mer sammen med det man kan kalle hermeneutisk tradisjon. Hermeneutikk har sin egen selvstendige utviklingshistorie, og kommer fra fag som jus og teologi, men blir forent fordi man oppdager at man må gå til fortolknings- og forståelsesteorier for å få svar på de grunnleggende problemene innenfor åndsvitenskapene (Krogh et al., 2003, s. 215).

Opprinnelsen kan knyttes til fortolkningslæren i antikken, hvor ordet hermeneutikk er av det greske verbet *hermeneuein*. Det er tre hovedbetydninger på gresk: *å utrykke, å utlegge, og å oversette*. Det første knyttes til å utsi eller å tale, etterfulgt av å forstå og fortolke, og oversette fra et språk til et annet. Interpretasjon brukes innenfor filosofihistorie og litteraturvitenskap om fortolkning av tekster, teorien om at språket er en fortolkning av tanker slik at de blir forståelige for andre (Krogh et al., 2003, s. 215).

Hans-Georg Gadamer (1900-2002) oppfatning av hermeneutikk har hatt sterkest innflytelse og skapt mest debatt i moderne filosofi. Boken hans *Warheit und Methode* kom ut i 1960, og regnes for hermeneutikkens tradisjons samlede verk. Hermeneutikk er ikke en metode, men en forståelse som ligger dypere og kommer før alle metoder i alle vitenskapene. Det er som om Gadamer er ute etter å beskrive det fenomenet som vi kaller menneskelig forståelse, et grunnleggende trekk ved det å være menneske, å forsøke å forstå den historiske og sosiale verden. Han vil minne oss om og beskrive for oss hva som egentlig foregår, *i oss og med oss*, når vi forstår noe (Krogh et al., 2003, s. 238).

Ingen forståelse kan starte fra begynnelsen, ifølge Gadamer. Dette leder til de første viktige begrepene i Gadamers hermeneutikk: *fordommer* og *forforståelse*. Han mener at vi alltid vil føre elementer fra vår egen tid og vår egen kultur med oss, det er umulig i å kvitte seg med dem, og misforståelsen ligger i at vi skulle prøve å gjøre det. Gadamers tenkemåte er at det finnes ingen sikker begynnelse, ikke noe fast og trygt grunnlag for all forståelse, som vi kan stå på før vi begynner med å forstå (Krogh et al., 2003, s. 244).

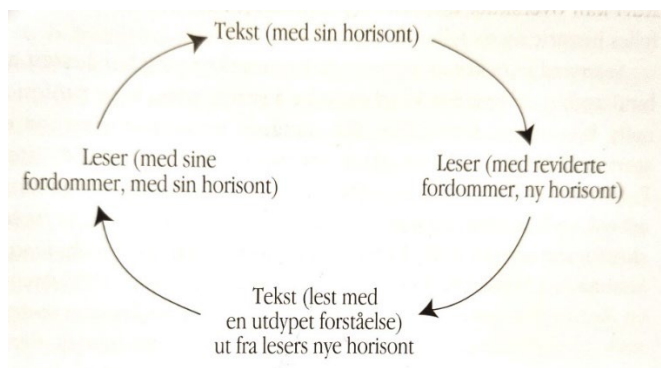
I følge Gadamer er fordommer ikke hinder, men positive forutsetninger for forståelse. Det at vi tilhører vår egen tid og vår egen kultur, er en forutsetning for å forstå fortiden. All forståelse er historisk forståelse, og forutsetter en forbindelse mellom to perioder. For Gadamer er det kritikk og korrigeringer av egne fordommer som muliggjør denne forbindelsen. Dette illustreres i Gadamers versjon av den hermeneutiske sirkel. Til forskjell fra tidligere hermeneutikk stod leseren utenfor teksten. Forholdet mellom leseren og teksten ble beskrevet gjennom regler for fortolkning, som ikke var preget av den historien leseren stod i.

I Heidegger og Gadamers teori om den hermeneutiske sirkel er leseren blitt en del av sirkelen og trukket inn i den. Forholdet mellom forståelsen av deler og helheten av en tekst er der ennå, men innenfor den videre sammenhengen mellom tekst og forforståelse (Krogh et al., 2003, s. 246). Gjennom sirkelbevegelsen kommer vi inn i en prosess hvor vi i større grad kan bedømme våre fordommer og sjalte ut dem som ikke er på sin plass, og som hindrer forståelsen (Krogh et al., 2003, s. 247).

Fordommer og forforståelse utgjør en helhet vi ikke kan overskue, og et annet viktig poeng for Heidegger og Gadamer er at vår forståelseshorisont kan endre seg. Gadamer bruker ordet *horisont* som et bilde på hva forståelse er, på hvordan den omgir oss og hvordan den utvikler seg. Delte forutsetninger er felles for medlemmer i en kultur, eller periode, mens personlige og individuelle utgjør som oftest uberettigede fordommer som blir satt til side gjennom arbeidet med en tekst.

Forholdet mellom to horisonter, den ene er leserens horisont, og den andre representerer verkets horisont, kommer frem i den hermeneutiske sirkel. Dette fører til det Gadamer kaller en horisontsammensmeltning, som er det endelige resultatet

av den hermeneutiske sirkel. Forståelse skjer når to horisonter som er bestemt av hver sin periode nærmer seg hverandre. Leseren justerer sin horisont ved å trenge dypere inn i verkets opprinnelige forestillingsverden (Krogh et al., 2003, s. 249).

Når vi ut ifra våre fordommer kan forstå fortiden, er det fordi våre fordommer selv er frambrakt av *virkningshistorie*. Et fundamentalt begrep hos Gadamer.

Virkningshistorien frembringer de rette fordommene, de som forbinder verket og oss.

Det er ved hjelp av *tradisjon*, den kulturelle overleveringen, at verkets horisont forplanter seg til vår tid og preger vår tids lesere. For Gadamer er forståelse noe som *skjer med oss*, og i det ligger det at i all forståelse også må innebærer en form for aksept for autoritet, som ligger i hele tradisjonen man selv er preget av. All forståelse bygger på et forhold mellom spørsmål og svar. Det er teksten som spør og vi som svarer. Vi stiller oss åpne for dens meninger, og inntar en deltager- og ikke en tilskuerrolle. Vi kan aldri nå noen endelig forståelse av en tekst, den vil røpe nye sider av seg selv, og oppfatninger vi selv gjør oss vil alltid kunne revurderes og endres. Den hermeneutiske sirkel blir på den måten en åpen prosess, som aldri kan avsluttes med en endelig sannhet. Det er kanskje mer nærliggende å snakke om forståelsens spiralbevegelse (Krogh et al., 2003, s. 259).

Hermeneutikk i denne oppgaven har tatt vår forforståelse med på en sirkelvandring. Ved hjelp av tekst, kilder, teori og ny forståelse har vi kunnet se etter Kim Frieles machiavelliske egenskaper, språklige uttrykk og ytringer, og kongstanke. Det har gitt oss mulighet til å delta i Kim Frieles liv gjennom en dialog med henne, og har røpet nye sider ved hennes gjennomslagskraft.

4.3 Kilder og kildekritikk

I arbeidet med oppgaven har vi brukt kilder skrevet av Kim Friele selv, og intervjuer, portretter og biografier som i all hovedsak løfter frem hennes positive sider. Vi mener at kildene har bragt oss nærmere Frieles egne tanker, handlinger og gjennomslagskraft. Vi har i liten grad funnet frem til kritiske kilder om henne, eller sett om vi fant meningsutveksling og tilsvar fra debattene hun deltok i. Friele var på mange måter en kontroversiell kvinne for sin tid, og det at vi som likestilte kvinner i et demokratisk Norge har tolket henne, kan ha farget våre vurderinger av Friele. Vi har likevel vurdert at dette ikke har vært til hinder for å drøfte Frieles gjennomslagskraft, og for å forstå hvorfor hun oppnådde de resultatene hun gjorde i homosaken.

4.4 Vår forforståelse

Vårt inntrykk før vi startet å jobbe med oppgaven, var at Friele var en viljesterk og uredd kvinne som kjempet for de homofiles rettigheter. For oss fremstod hun konfronterende, omstridt, sta og hard. Vi visste at hun oppnådde mye for de homofiles rettigheter, men ikke *hvordan* eller *hvorfor*.

5 Underproblemstilling 1

5.1 Hadde Kim Friele machiavelliske egenskaper?

Vår forforståelse er at Kim Friele brukte ledelse og makt for å oppnå de resultatene hun fikk. I vår første sirkelvandring vil vi derfor undersøke hvorvidt Friele hadde machiavelliske egenskaper.

5.2 Teoretisk rammeverk

For å undersøke om Kim Friele hadde machiavelliske egenskaper, tar vi utgangspunkt i Niccolò Machiavelli og hans syn på ledelse og makt.

5.2.1 Machiavellis menneskesyn

Niccolò Machiavelli (1469-1527) var en italiensk filosof, diplomat, politiker og statsmann. Tiden Machiavelli levde i, med krig og urettferdighet, formet hans

menneskesyn og evne til å lese det politiske landskapet. Han er i ettertid kalt realpolitikkens far. I motsetning til Aristoteles, stilte han spørsmål om hvordan man kan lede hvis mennesket først og fremst er opptatt av sine egne interesser, og ikke bare er gode og samarbeidsvillige, men også onde? (Bjartveit, 2020, s. 118). Machiavelli mente at en suksessfull leder må se verden som den er, og ikke som den bør være (Badaracco, 1997, s. 79).

Machiavelli er kjent som forfatter av verket *Fyrsten*, som i ettertid er blitt sett på som en lærebok i ledelse. Boken handler om hvordan man tar makt og beholder den, og hvordan målet er viktigere enn midlene. Machiavelli mente at en effektiv leder skal dømmes etter sine resultater, ikke sine handlinger (Bjartveit & Kjærstad, 1996, s. 154). I menneskenes gjerninger, og i fyrstenes fremfor alt, som er hevet over enhver domstol, er det resultatene som teller (Fyrsten sitert i Machiavelli som lederideal, 2019).

5.2.2 Rammene for menneskelige handlinger

Sentrale begreper for menneskelige handlinger ifølge Machiavelli var *virtù*, *occasione* og *Fortuna*. Viktigste av disse var *virtù*. I motsetning til Aristoteles, skilte Machiavelli mellom personlige og offentlige dyder. Machiavelli mente at en suksessfull leder måtte følge etiske dyder i det offentlige liv, og at disse skilte seg fra deres personlige dyder, *virtue*. *Virtù* er Machiavellis begrep for de moralske dydene i det offentlige, og er en kombinasjon av kraft, kløkt, dristighet, risikovilje, hensynsløshet, mot, personlig makt, besluttsomhet, svikefullhet, klokskap og selvdisiplin (Badaracco, 1997, s. 108). *Fortuna* er tilfeldighetens gudinne, og representerer det tilfeldige i situasjoner som oppstår. Fortuna uttrykker det komplekse i alle situasjoner, hun snurrer mulighetshjulet du sitter på. På toppen av hjulet kan du sole deg i glansen, men du kan fort falle ned når Fortuna dreier på sitt hjul. På veien ned kan du møte på *occasione*, som Machiavelli beskrev som mulighetene som må gripes. Dersom du ikke griper mulighetene, vil Fortuna dreie hjulet så du faller rett ned. Griper du sjansen og bruker din *virtù*, vil du bli med hjulet opp igjen, og bli belønnet av Fortuna (Bjartveit, 2019).

Machiavellis *virtù* handler om handlekraft, styrke og mot, og evnen til å lese det politiske landskapet, forstå mennesker og angripe skjebnen. Du skal gripe mulighetene som oppstår, og påvirke tilfeldighetene for å nå ditt mål og oppnå resultater. I Machiavellis verden stopper mennesket opp hvis vi mister all streben, da mister vi oss selv (Bjartveit, 2019). Machiavelli raste over ledere som i hans øyne var enten for feige eller for dumme. Motsatsen til *virtù* er begrepet *ozio*, drømmen om det gode liv, sløvhet og middelmådighet. Det var for Machiavelli et mareritt (Bjartveit, 2020, s. 122).

5.2.3 *Løven og reven*

Machiavelli mente at ledere må beherske både lovens og kraftens vei, at det ikke holder med lov og fornuft alene, lederskap krever også kraft til å gjennomføre og stå imot (Bjartveit, 2020, s. 120). Machiavellis *virtù* består i å være både beist og menneske. Machiavelli mente at ledere bør lære seg løvens og revens kampformer, og at en suksessfull leder bør være i stand til å opptre som løve eller rev, avhengig av omstendighetene (Badaracco, 1997, s. 110).

Løvens egenskaper kjennetegnes ved mot, styrke, energi, aktivitet og aggressivitet. Løven har tro på egen handlekraft, den tviler ikke, og den angriper på instinkt. Løven jakter på ære, og satser alt for å vinne alt, på samme måte som de episke heltene (Bjartveit, 2019).

Reven er en luring, med kløkt og snedighet. Reven evner å lese det sosiale spillet, forstå mennesker og lure andre. Reven er god på å manipulere og påvirke, og venter til tålmodig til den rette anledningen dukker opp. Som lederideal mente Machiavelli at reven var bedre rustet til å overleve og trives enn løven, men at begge var nødvendige og gode forbilder man ikke kan være foruten (Badaracco, 1997, s. 110).

5.3 *Drøfting*

For å drøfte om Kim Friele hadde machiavelliske egenskaper, vil vi se nærmere på om hun hadde egenskapene som begrepet *virtù* inneholder.

For det første ønsker vi å undersøke om Friele var modig. Gjennom kamp etter kamp viste hun hvordan hun var modig, og stod på barrikadene og kjempet. I kampene ser vi at hun hadde det Machiavelli beskrev som løvens egenskaper; mot og styrke. Akkurat som løven hadde hun tro på egen handlekraft, hun tvilte ikke, hun angrep med glødende kamplyst (Henmo, 2017, s. 37). Friele elsket kamp, hun ble næret av motstand, og så på seg selv som Winston Churchill: verdifull i krig og unyttig i fred (Henmo 2017, s. 100).

Frieles strategi var å stille maksimumskrav til seg selv og alle andre. Som da hun mente at partnerskapsloven kun var et halvt steg på veien til en fullverdig ekteskapslov. Samvittighetsspørsmål satte fyr på henne, og det viste seg i hvordan hun nektet å godta en lov som forskjellsbehandlet mennesker på grunnlag av seksuell orientering. Når Friele gikk til angrep, gikk hun inn med hele seg, med raseri og engasjement. Med masse energi og aggressivitet, viste hun at hun var modig, ville noe, hun jaktet mot sitt mål. Alt dette er kjennetegn på Machiavellis dyremetafor løven i lederskikkelsene, Friele viste mot og styrke.

Videre har vi sett på Frieles forståelse av at det alltid fantes fiender som hun måtte kjempe mot. Tiden hun levde i var preget av vold og grove krenkelser mot homofile. Friele utviste *virtù* gjennom mot og kraft i en verden som var todelt, og med mange motstandere og fiender. Hun var aldri feig, og valgte aldri å se en annen vei. Machiavellis lederstil passer kanskje best i tider med mye ondskap, og ikke i en demokratisk tid som da Frieles kamper ble kjempet. Det kan være bakgrunnen for at hennes meninger og handlinger gjorde at hun ble ansett for å være politisk ukorrekt, og ikke passe inn, at hun var «feil».

Hun var den første i Norge til å stå frem som homofil på tv og radio, og ble på grunn av sin legning slått ned på åpen gate flere ganger, og blant annet påført armbrudd og kuttet opp på kinnet. Dette skremte henne ikke til å leve i skjul, hun utviste seighet og utrolig mot gjennom å fortsette å være en tydelig stemme. Her viser hun andre kjennetegn på løveskikkelsen til Machiavelli, vedvarende kamplyst med energi, og tegn til aggressivitet. Friele var villig til å satse alt. Å skulle leve i skjul var for henne det samme som å ha manglende selvrespekt (Henmo, 2017, s. 73).

Friele var mer enn en løve. Hun viste også revens kløkt og snedighet i handlinger for å nå sitt mål. For eksempel i sitt arbeid med kampskrift *Paragraf 213; onde eller nødvendighet* i 1969. Henmo beskriver hvordan Friele leste medisin og psykologi som om hun skulle bli psykiater, teologi som om hun skulle bli prest, juss som om hun skulle bli advokat (Henmo, 2017, s. 40). I tillegg samlet hun kapasiteter fra kirken, jussen, psykiatrien, kunstmiljøer og academia for å bidra med kampkraft for å avskaffe straffebestemmelsen. Dette støtet mot politikerne er beskrevet som et strategisk fiffig sjakktrekk (2017, s. 31), og er et illustrerende eksempel som viser hennes klokskap og evne til å påvirke. Dette minner om revens egenskaper.

I arbeidet brukte også Friele sin påvirkningskraft til å jobbe for sitt mål. Hun viste tålmodighet til å benytte den rette anledningen, nå var det bare å vente, og håpe på napp (2017, s. 32). Friele klarte å gripe de gunstige anledningene som dukket opp, occasione. Hun sørget også for å skape anledninger selv, som da hun ringte inn til radio før valget i 1969, la om til sognemål og hevdet hun hadde et spørsmål til Høyre om kjøttpriser. Da hun først var på lufta, spurte hun derimot høyrepolitikeren om hva han syntes om paragraf 213. Det hele resulterte i at hun ble invitert til Stortinget for å orientere mer om sitt synspunkt (2017, s. 32). Her opptrådte hun som en lur rev, og oppnådde gjennomslag gjennom kløkt og snedighet. Det samme lure trekket viste hun også da hun kledde seg opp før sitt første møte med det som senere skulle bli hennes store kjærlighet, Wenche Lowzow. Hun ville overraske den konservative politikeren, og ikke fremstå som en typisk lesbe, men som en feminin og vakker kvinne.

Kim Frieles freidighet og evne til å gripe mulighetene som dukket opp ville blitt belønnet av Fortuna, som misliker de forsiktige og elsker de uvørne. I tillegg viste Friele at hun var i stand til å skaffe seg allierte, absolutt over alt. Dette illustrerer hennes politiske og strategiske evner i det offentlige rom, som hun i senere tid ble kjent og beryktet for å besitte, og som Machiavelli beskriver som *virtù*.

Vi har sett flere eksempler på at Friele, i likhet med Machiavelli, viste forakt for lederes feighet og middelmådighet, ozio. Hun viste riset bak speilet til politikere og offentlige personer som levde ut sin homofili i skjul og samtidig motarbeidet homofiles rettigheter. Friele reagerte dersom hun opplevde unnfalighet hos andre. For eksempel da norske politikere valgte å prøve å bedre Norges forhold til

Kina, og ikke tok imot Dalai Lama da han besøkte Norge i 2014. Dette førte til at Friele, som en løve, angrep, uten rom for tvil (Henmo, 2017, s. 131). Hun viste løvens egenskaper i mange konkrete handlinger, men hennes mot og tankemåte om at *hver* kamp hadde betydning, viser hennes langsiktighet og seighet i kampene hun kjempet, som minner om egenskaper i Machiavellis *virtù*.

For å bedømme om Kim Friele var en effektiv leder, ville Machiavelli vurdert hennes resultater. Friele oppnådde store og uventede endringer i en tid som var umoden for hennes holdninger til homofili. Hun fikk anerkjennelse for sin innsats for homofiles rettigheter med en rekke gjeve priser og utnevnelser. Friele fikk ikke Fritt Ord-prisen for sin toleranse. Hun hadde kompromissløst slåss for det hun trodde på, og måttet betale dyrt for sin innbitte kamp (Henmo, 2017, s. 98). Gjennom å sette sakene på spissen, kjempe både som løve og rev, engasjerte hun og skapte endring og resultater.

Machiavelli nevner også hensynsløshet, svikefullhet og vilje til personlig makt i sin beskrivelse av *virtù* (Badaracco, 1997, s. 108). I Henmo sin biografi reflekterte Friele over seg selv, og innså at flere tiår i kamp hadde satt sitt preg på henne., og fikk konsekvenser, som da hun til slutt måtte gå av som generalsekretær. Hun erkjente at hun kunne være hard, egenmektig og ganske usympatisk. Men hun visste også at dersom hun hadde hatt som mål å bli likt av alle, ville hun ikke ha oppnådd målene sine. Samtidig var hun lojal mot sine egne, og hun reflekterte over at hennes personlige makt som homodronning ga henne påvirkning som hun måtte være bevisst på. Da Lowzow mistet sine muligheter som politiker grunnet sin legning, ble Friele forferdet og følte på skyld. Hun visste at nominasjonen neppe hadde stått i fare om ikke Lowzow hadde vært kjæreste med Norges homodronning, og skyldfølelsen var påtrengende (Henmo, 2017 s. 82). Her ser vi at Friele anser seg selv som svikefull, og at hennes kamper har hatt sin pris.

5.4 Delkonklusjon og ny forståelse

Vi har observert at Kim Friele hadde flere egenskaper som stemmer med Machiavellis lederideal. Hun oppnådde store resultater i en tid med mye motstand, noe Machiavelli la vekt på for å bedømme godt lederskap. Hun kjempet for det hun mente var rett, og fryktet ingen i sin kamp for å styrke homofiles rettigheter

både i den religiøse, medisinske og juridiske verden. Friele utviste mot over tid, og hadde en kraft og kampvilje for det hun mente var rett, selv om hennes oppfatninger og handlemåte som kvinne for mange ble oppfattet som politisk ukorrekt. Med høy grad av handlekraft oppnådde hun resultater som å avkriminalisere homofili og fjerne homofili som en psykiatrisk diagnose. 24. april 1981 satte hun Norge på kartet med å være første land i verden som fikk lovfestet vern av homofile (Henmo, 2017, s. 89). Henmo (2017, s. 30) skriver at Frieles barske væremåte var nødvendig for å oppnå så store resultater, og disse egenskapene og resultatene tenker vi Machiavelli ville anerkjent som godt lederskap.

Vi har sett flere eksempler på at Kim Friele viste egenskapene til Machiavellis dyremetaforer i lederskikkelsen, og at hun balanserte mellom å være både løve og rev på et mesterlig vis. Hun arbeidet hardt for å utarbeide strategiske dokumenter, og overbeviste med overraskende metoder. Med sin kraft var hun overbevisende, men vi har også sett at hun evnet å vente på den rette anledningen, *occasione*, for å påvirke der gjennomslagskraften var størst. Friele grep mulighetene, uten å vise tegn til feighet, noe vi tror Fortuna ville belønnet. Det er denne sammensetningen og evnen til å se verden slik den virkelig var som gjorde henne unik. Hun evnet å se virkeligheten, lese det sosiale spillet og forstå mennesker.

Friele viste en praktisk kunnskap om hva som virket i den virkelige verden. Hun stormet mot barrikadene som en løve, og listet seg inn bakveien som en rev. Hun tiltrakk seg øyeblikkets oppmerksomhet som en løve, men som Machiavelli stjal hun politikernes oppmerksomhet og vant deres tiltro som en rev (Bjartveit, 2020, s. 124). Hennes mot og evne til å lese det politiske landskapet gjorde at hun oppnådde så mange resultater, og vi tror Machiavelli ville beskrevet henne som en suksessfull leder drevet av *virtù*.

Gjennom å undersøke om Kim Friele hadde machiavelliske egenskaper, har vi i denne sirkelvandringen fått en dypere forståelse av *hvordan* Friele kjempet for de homofiles rettigheter, som manglet i vår forforståelse. Vi har også fått en større forståelse for at hun var fryktet av mange som en krigersk aktivist, men vi har gjennom å studere henne sett personlige egenskaper som gjør at vi synes hun fremstår mer ydmyk, mild og snill enn vi hadde inntrykk av på forhånd. Hun hjalp

usikre homofile gjennom hele sitt voksne liv, og brukte mye humor og latter som strategi. Spesielt hennes utrolige evne til å tåle krenkelser og møte dem med saklighet og kjærlighet, uten å bli sint, var egenskaper vi fra før ikke visste at hun hadde. Hun viste også en stor evne og vilje til forsoning med mennesker hun hadde stått i kamper mot.

Vi undrer oss fremdeles over hva det var som drev Friele til å kjempe for de homofiles rettigheter, eller *hvorfor* hun hadde en så høy uegennyttige omsorg for homsene. Kriminaliseringen av homofile og forsvarrets bruk av psykiatridiagnosen rammet jo i hovedsak mennene, så hva var egentlig hennes motivasjon til å kjempe alle kampene? Dette ønsker vi å undersøke i neste sirkelvandring.

6 Underproblemstilling 2

6.1 *Hvordan bygget Kim Friele sin etos?*

For neste sirkelvandring vil vi se nærmere på hvordan Kim Friele bygget sin etos, og om hennes etos endret seg underveis i livet.

6.2 *Teoretisk rammeverk*

For å undersøke hvordan Kim Friele bygget sin etos, vil vi benytte teori om Aristoteles' overbevisningsformer og retorikkteori.

6.2.1 *Hva er retorikk?*

Retorikk er læren om overbevisende kommunikasjon, og innebærer både skriftlig og muntlig overbevisning. Ordet retorikk stammer fra gresk, hvor *rethor* direkte oversatt betyr *taler*, men det kan også oversettes til *talekunst*, *veltalenhet* og *læren om veltalenhet*. Retorikken er både en praksis og et læresystem (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 11–12).

Platons elev, Aristoteles, fikk i oppgave å undervise i retorikk ved Platons akademi. Han utarbeidet verket *Retorik*, et forsøk på å systematisere faget, og et verk som også i ettertid har hatt stor betydning for faget retorikk. I dette verket skrev Aristoteles at overbevisning ikke handler om fornuft alene, men at det finnes tre veier til overbevisning. Han kalte de tre overbevisningsformene *etos-*, *patos-* og

logos-appell. *Etos-appell* er når man forsøker å sette seg selv som taler i et godt lys for å styrke saken sin, og er bevisst på hvordan man fremstiller seg selv for å få talen til å virke overbevisende. *Patos-appell* er når man forsøker å påvirke publikum følelsesmessig for å overbevise dem, og tenker på hvilke av publikums følelser som skal vekkes for at talen skal være overbevisende. Ved bruk av *logos-appell* forsøker man å overbevise publikum ved å vurdere hvilke argumenter som er overbevisende, med utgangspunkt i saken. Ifølge Gabrielsen tenker en god taler gjennom alle de tre appellformene (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 18–19). I denne oppgaven skal vi se nærmere på *etos*, og drøfte hvordan Kim Friele bygget sin *etos*.

Etos er publikums oppfattelse av talerens troverdighet. Kunsten er å fremstille seg selv på en måte som appellerer til publikum (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 109). Hvordan skaper taleren *troverdighet*, og hvordan oppfattes taleren av publikum. Det er flere momenter som kan påvirke og bygge talerens troverdighet. *Etos* brukes også om den stemningen taleren setter sitt publikum i for at de skal være mottakelige for budskapet.

6.2.2 *Publikums forhåndsoppfatning av taleren; direkte og indirekte etos-appell*

Hva slags *forhåndsoppfatning* og kjennskap publikum har til taleren, påvirker hvilken oppfatning de har av taleren, positiv eller negativ, allerede *før* talen holdes. Dette beskrives som publikums forhåndsoppfattelse av taleren (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 111–112), og er i moderne retorisk teori også kalt talerens *innledende etos*. Hvordan taleren bearbeider sin *etos* i selve talen kan gjøres på to måter, *indirekte* og *direkte*. Signaler om hvem man er som taler, kalles *indirekte etos-appell* og kan være for eksempel argumenter, eksempler, språkbruk, fremførelse og struktur på talen som brukes. *Direkte etos-appell* er de opplysningene taleren helt eksplisitt gir om seg selv i talen. Dette kan være opplysninger om utdanning, jobb, kunnskap, bakgrunn og så videre. Begge disse typene signaler gir publikum et inntrykk av hvem taleren er, og påvirker talerens troverdighet. Det påvirker igjen talens effekt (2010, s. 112–115). I tillegg kan ulike karaktertrekk styrke talerens *etos*. Aristoteles delte opprinnelig *etos* i tre karakterdyder: *fronesis*, *arete* og *eunoia* (2010, s. 116). Disse karakterdydene beskriver hvordan taleren kan bygge opp troverdigheten sin på tre ulike måter.

6.2.3 Aristoteles' karakteregenskaper *fronesis*, *arete* og *eunoia*

Et sentralt aspekt ved *etos* handler ifølge Aristoteles om å fremstå vitende.

Aristoteles kaller denne etos-dyden for *fronesis*, som kan oversettes til klokskap og praktisk fornuft. Det dreier seg om å fremstå kunnskapsrik og innsiktsfull om saken det diskuteres om. Det viktige er å vise kunnskap direkte knyttet til det aktuelle emnet, ikke å vise generell kunnskap. Aristoteles begrunner dette med at publikum lytter mer på en som vet hva hun snakker om og som kan bidra med ny kunnskap og innsikt, enn en som ikke gjør det.

Et annet viktig poeng er om talerens *fronesis* er kjent for publikum eller ei. Som taler bør man skape en forståelse hos publikum om hvorfor man har rett til å tale om det spesifikke temaet (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 116-117). For å styrke sin *fronesis* i talen, kan man benytte seg av indirekte og direkte fremstilling av seg selv, som for eksempel vise til sin erfaring med emnet gjennom å uttrykke dette direkte innledningsvis, eller indirekte ved å benytte relevante fagord.

Arete handler, ifølge Aristoteles, om i hvilken grad publikum oppfatter taleren som sympatisk. *Arete* kan oversettes direkte til dyd, og Aristoteles knytter dyd til talerens moral. Publikums oppfattelse av talerens motiver og verdier påvirker om de oppfatter taleren som sympatisk og troverdig. For å styrke sin *arete* bør taleren appellere til de verdiene publikum verdsetter høyt. Da skapes et verdifelleskap med publikum, og taleren får større troverdighet og oppfattes mer sympatisk (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 117–119).

Maria Isaksson fremhevet i forelesning 28.02.2023, på samling 4, at *arete* er mer enn å oppfatte taleren sympatisk. Det handler også om talerens karakter, og om Aristoteles dyder som moral, plikt og det ekte. *Arete* handler om i hvilken grad du som taler fremmer verdier du står for. Og i hvilken grad du viser respekt, rettferdighet, integritet og mot.

Det siste aspektet ved *etos* er, ifølge Aristoteles, *eunoia*, som betyr velvilje. Det handler om talerens holdning til publikum. Det gjelder å vise publikum at man ønsker dem vel, og at man forstår deres situasjon og tar deres verdier på alvor. Av de tre dydene er det denne talere oftest glemmer. Det kan medføre at taleren

fremstår som kritiserende i stedet for empatisk. For å styrke sin *eunoia*, kan taleren bruke treffende eksempler og argumenter som anerkjenner publikums erfaringsverden. Her kreves det en bevissthet og balanse rundt bruken av *fronesis* og *eunoia*. For eksempel kan bruk av for mange fremmedord for å vise faglighet skape en distanse til publikum (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 120–121).

Etos er ikke noe teksten har, etos er knyttet til avsenderen, den som taler eller skriver teksten. Talerens forhåndsoppfatning og karakteregenskaper er med å påvirke talerens etos, og etos vil bli synliggjort i teksten. I tillegg til vil talerens etos ha betydning på lengre sikt. Etos må fortjenes, det er noe publikum må gi deg. Og publikum vil justere oppfattelsen av taleren før, under og etter talen er holdt, og da påvirke talerens etos. Som sirkelvandringen vil talerens etos stadig være i endring.

6.3 Drøfting

Etos handler om hvorvidt talen er tillitsvekkende. Stoler publikum på det taleren formidler, fordi denne er troverdig. En rekke ting påvirker talerens troverdighet, som yrkesstatus og språk. Vi skal se nærmere på hvordan Kim Friele bygger sin etos, gjennom å gjøre en retorisk analyse av to av hennes tekster.

Artikkelen § 213 *Bør den avskaffes?* var et innledningsforedrag Kim Friele holdt i en debatt 4. november 1967. Foredraget ble senere publisert som artikkel i tidsskriftet *Sosialt Arbeid* i 1968. I *Skeivt arkiv* står det at dette sannsynligvis er det første trykkede presseoppslag i Norge fra en åpent homofil person med fullt navn og bilde som viser hvem hun er (Friele, 1968, s. 48).

Den andre teksten vi vil analysere, er talen hun holdt som protest mot vinneren av Fritt Ord-prisen i 2009. Talen er gjengitt i boken *Kampene, et portrett av Kim Friele* (Henmo, 2017, s. 97). Vi har valgt tekster fra to ulike tidsepoker i Frieles liv, for å se om hennes etos endret eller utviklet seg i løpet av hennes liv.

6.3.1 Innledningsforedraget «Artikkel § 213 Bør den avskaffes?»

For å vurdere hvordan Friele bygget sin etos, vil vi se nærmere på hennes innledende etos, og hva slags *forhåndsoppfatning* og kjennskap publikum hadde av

henne, som kan ha påvirket deres oppfatning, enten positivt eller negativt. Innledningsforedraget *Artikkel § 213 Bør den avskaffes* holdt Friele i en rundbordsdebatt, hvor det var professor, rektor, lege, psykiater og forfatter til stede. Vi antar at alle disse visste hvem Norges første åpne homofile var, og at de dermed hadde en forhåndsoppfatning av henne gjennom datidens tv, radio og tidsskrifter. Vi legger derfor til grunn at publikum i sin tids omstendigheter hadde en forhåndsoppfatning av Friele, som kan ha vært positiv eller negativ.

Hennes åpenhet var banebrytende. Selv var hun bevisst på å ikke se ut som en typisk homofil kvinne, som hun hadde lest ofte var maskulin, gjerne litt overvektig, brukte grå spaserdrakt og gikk med formsko (Henmo, 2017, s. 21). Bildet av henne som er trykket sammen med artikkelen, viser en kvinne med feminin og konservativ stil. Bildet tror vi var et helt bevisst valg. Åpenhet om egen legning skapte en entydig forståelse for at Friele hadde forstandighet og kompetanse til å tale om homofili, og bygget opp om hennes *fronesis*.

Debatten handlet om hvorvidt en straffebestemmelse som rammet homofile menn burde fjernes. Friele gjorde tidlig i sitt foredrag rede for sin kunnskap om temaet, ved å snakke om hvordan rettssystemet var bygget opp, hva straffelovens primære oppgave var, og ikke minst ved å si hva straffelovens formål ikke var:

«Nå er det imidlertid ikke straffelovens oppgave å avgjøre hva som er god eller dårlig moral. Den skal først og fremst beskytte den enkelte og samfunnet mot handlinger som anses skadelige – ikke reagere på all verdens synd og umoral. Straffeloven må altså ikke blande sammen moralske og strafferettslige synspunkter» (Friele, 1968, s. 48).

Hun viste til praksis fra andre land, og hvor udemokratisk den eksisterende lovgivningen var. Her fremstod hun kunnskapsrik og innsiktsfull om saken som ble diskutert, som er et godt eksempel på etos-dyd, *fronesis*. Ved å bruke faguttrykk, gå strukturert til verks og bygge opp sine argumenter ved å gi eksempler på fagspråk, sendte hun signaler om at hun kunne bidra med ny kunnskap og innsikt. Dette til tross for at hun ikke hadde noen yrkesstatus innenfor fagfeltet å vise til. Som et PS la hun til at en publikasjonsliste med ca. 100 artikler fra Institutt for fredsforskning var tilgjengelig for dem som var interesserte i å sette seg mer inn i

forskningen. Her bygget hun sin etos ved å fremstå belest og kunnskapsrik om saken.

Innledningsforedraget hadde en stram oppbygning, formelt språk og en struktur som gir oss signaler om hvem hun var som taler, gjennom *indirekte etos-appell*. Hun viste til et problem ved norsk straffelovgivning og politikk. Hun fremmet argumenter, ga eksempler, begrunnelser og serverte et forslag til løsning. Dette på en ryddig og troverdig måte. Hun fikk publikum med seg, og oppnådde gjennomslag for lovendring i en tid hvor homofili var nytt for mange og motstanden var stor.

Kunnskapen hadde hun fått gjennom sitt arbeid med samleverket *Paragraf 213 – onde eller nødvendighet*, hvor hun i 1969 samlet 11 kapasiteter fra kirken, jussen, psykiatrien, kunstmiljøer og academia for å bidra med kampkraft for å avskaffe straffebestemmelsen. Kunnskapen hun hadde opparbeidet seg, benyttet hun i foredraget ved å gi indirekte informasjon om sin klokskap og praktiske fornuft, sin *fronesis*. På den måten bearbeidet og styrket hun sin etos.

I innledningsforedraget finner vi også eksempler på at hun forsøkte å skape verdifellesskap med publikum for å bygge opp større troverdighet. Hun sa at det var myndighetenes plikt å lede, ikke å følge, den offentlige mening, og anerkjente at det var et annet klima da (1967) enn i 1953, da de sist hadde forsøkt å oppheve paragrafen. Hun sa videre:

«Full *rettferd* for de homofile er én ting – *avskaffelse* av en åpenbart dårlig lov er en ganske annen (Friele, 1968, s. 51).

For å gi publikum en oppfatning av sine motiver og verdier, sa hun:

«De homofile ser ikke en avskaffelse av paragrafen som en anledning til å anbefale homoseksualitet som en livsførsel. (...) Nei, de ønsker kun å bane veien for full respekt for den homofile som menneske. De vil at folk skal skjønne at de homofile ikke er degenererte, kriminelle, syke personer – eller til nød brukbare laboratoriekraner, men at de er en minoritet av

høyst alminnelige mennesker – en minoritet på størrelse med en velvoksen norsk by.» (Friele, 1968, s. 50).

Her ga hun publikum innblikk i sitt syn på saken, noe som kan ha påvirket om de oppfattet henne som sympatisk og troverdig. Dette var med på å styrke hennes *arete*, gjennom samsvar mellom hennes og publikums verdier (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 118).

I innledningsforedraget brukte Friele ordet *vi* da hun snakket om Norges stolte demokrati. Samtidig pekte hun på at demokrati var mer enn individuell frihet, politisk frihet, religionsfrihet og talefrihet, demokrati var også å *beskytte minoriteter*. Hun argumenterte for at det riktige ville være å ha *likestilling* mellom homofil og heterofil straffebestemmelse. Her trakk hun linjene mellom Norges grunnleggende verdier demokrati, likestilling og medmenneskelighet, som vi antar var verdier som samsvarte med tilhørernes verdier. Dette tror vi var med på å underbygge tilhørernes oppfatning av at Kim Frieles moral var i tråd med norske verdier, og styrke hennes *arete*. Samtidig som hun tydelig pekte på svakheten i demokratiet i talens siste setning:

«Før vi avskaffer § 213 er vårt samfunn hverken humant eller demokratisk».

Det er interessant at det gjennomgående i innledningsforedraget var spissformuleringer, tydelig kritikk av kirken og dens holdninger, og at hun sablet ned usaklig argumentasjon. Hun ble senere omtalt som en som kunne bruke ord som et samuraisverd. Hun turte å kjempe for det hun mente var rett. Hun leste seg opp, argumenterte og diskuterte. Og plukket fra hverandre argumentene til sine meningsmotstandere.

Hvordan dette påvirket publikum kan også ha påvirket hennes *eunoia*, fordi det synliggjorde hennes holdning til publikum. Friele brukte uttrykk som «skinndøde paragraf» og kritiserte kirken for å forkaste de homofiles handlinger og det homofile samliv. Hun kalte det blant annet for en underlig sammenlikning at kirken sammenliknet homofili og alkoholisme og hevdet det ikke var vanskeligere for en homofil å avstå fra homofile handlinger enn det var for alkoholikere å avstå

fra alkohol. Kim Friele benyttet anledningen i foredraget til å kritisere kirkens holdning til de homofile, og oppfordret kirken til å bidra til å få den enkelte homofile til å akseptere seg selv, og påvirke samfunnets holdning (Friele, 1968, s. 51). Hun var ikke redd for å bli mislikt, og sa også senere at dersom hun hadde satset på å bli likt av alle, ville hun ikke ha oppnådd noen ting.

Selv om Friele eksplisitt kritiserte sin tids straffebestemmelse og viste til behovet for å avskaffe en åpenbart dårlig lov, ser vi også at hun hadde en respektfull holdning og anerkjente publikums erfaringsverden. Hun viste forståelse for myndighetenes situasjon, og tok deres verdier på alvor ved å anerkjenne at det var mange meninger i samfunnet rundt homoseksualitet, og at det var delte meninger og mange påstander om hva en opphevelse av straffeparagrafen ville føre til.

«Disse påstander kan selvsagt hverken bevises eller motbevises, men det er i alle fall helt klart at noen homofil renessanse overhodet ikke har funnet sted i de land som allerede har avskaffet loven» (s. 50).

Dette hjalp henne til i en viss grad til å balansere ut kritikken hun ga til sin tids situasjon og straffebestemmelse, men ikke tilstrekkelig til å bygge opp om hennes karakteregenskap *eunoia*, som betyr velvilje. Denne måten å kritisere, hamre løs og gå hardt ut er ikke uvanlig for aktivister, noe vi for eksempel kan se hos Greta Thunberg. Formålet for aktivister er heller ikke å skape velvilje, men å skape oppmerksomhet, kraft og endring.

6.3.2 *Protesttalen mot Fritt Ord-prisen i 2009*

42 år senere hadde Friele rukket å få Fritt Ord-prisen, og levert den tilbake, som en stor protest mot vinneren av prisen i 2009, Nina Karin Monsen. Monsen og Friele hadde vært i tottene på hverandre siden 70-tallet. Monsens bok *Kampen om ekteskapet og barnet* gikk ut mot homofile og deres manglende evne til å oppdra barn (Henmo, 2017, s. 94). Etter tildelingen, foran Østbanehallen og en stor skare av tilhengere, hamret Friele løs på Fritt Ords styreformann, Francis Sejersted, i en tale gjengitt i Henmo s. 97.

Da denne talen ble holdt, hadde Frieles innledende etos vokst seg sterkere enn den var i 1967. Hun var på dette tidspunktet blitt en velkjent homoforkjemper, og publikums forhåndoppfatning og kjennskap til henne var både positiv og negativ, noe som kan ha påvirket deres oppfatning av hennes etos.

Innledningsvis i talen siterte hun Fritt Ords styreformann, Francis Sejersted, og stilte flere spørsmål til hans uttalelser. Hun fremstod kunnskapsrik og innsiktsfull om saken som ble diskutert, og viste at hun hadde etos-dyd, *fronesis*. I talen kom hennes kunnskap om emnet direkte frem innledningsvis, og hun bidro med ny kunnskap og innsikt om temaet gjennom sine velforbereide argumenter og vurderinger.

I talen ga hun publikum innblikk i sitt syn på saken, og denne gangen brukte hun «jeg»-form da hun argumenterte, i motsetning til i innledningsforedraget hvor hun brukte «vi». Hun uttrykte egne meninger, og formulerte sine synspunkter og vurderinger:

«Menneskerett mot menneskerett – en av rettighetene må vike, tenkte jeg. En av disse menneskerettene må ha forkjørsrett fremfor den andre, tenkte jeg. Valget ble lett –».

Joseph Badaracco kaller slike situasjoner som krever valg, og hvor det ikke er gitt hva som er rett å gjøre, for *definerende øyeblikk*. Han mener at det er i slike definerende øyeblikk du bygger karakter. Det er slike øyeblikk som *tester*, *åpenbarer* og *former* deg (Badaracco, 1997, s. 55). Når Friele viste hvilke vurderinger og synspunkter hun hadde gjort, kan det ha påvirket hvorvidt publikum oppfattet henne som sympatisk og troverdig, og det kan ha bidratt til å styrke hennes *arete*, fordi det var samsvar mellom hennes og publikums verdier (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 118).

Maria Isaksson avsluttet forelesning om patos på BI den 28.02.2023 med å understreke at talerens oppgave ikke er å henvende seg enten til et spesifikt eller et universelt publikum, men å tilpasse seg til og omdanne det spesifikke ved et publikum til universelle dimensjoner (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971:29). Det er tydelig bruk av patos i talen til Friele, og hun evnet å omdanne det

spesifikke til det universelle. Fra å handle om et spesifikt utsagn, til å snakke om ytringsfrihet som menneskerett, og om hensynet til ulikhetenes likeverd. Hun løftet spørsmålet til en diskusjon om menneskerett mot menneskerett - hvor en av rettighetene måtte vike og et valg måtte tas. Hun evnet å løfte det personlige opp på et nivå hvor alle kunne gjenkjenne det som universelle dimensjoner.

I talen konfronterte hun meningsmotstandernes argumenter om at hun var autoritær, at hun kneblet motstandere, og at hun ikke tålte meninger hun ikke likte:

«Den slags påstander lever jeg godt med, i 46 år har jeg brynet meg på nettopp meninger jeg har vært helhjertet uenig i. Jeg har faktisk betalt noen fysiske og psykiske priser i årenes løp».

Her ser vi igjen at hun ikke identifiserte seg med eller hadde empati med tilhørerne, hun evnet ikke å skape velvilje, *eunoia*.

Ove Røsbak, forfatter, beskriver Friele som Norges modigste og mest rakryggede dame, et sant forbilde for alle som vil bruke det frie ord også når det har omkostninger. Krass når det kreves, men samtidig saklig og balansert (Henmo, 2017, s. 78). Dette kan sies å være en beskrivelse av hennes etos vi kjenner oss igjen i, som i stor grad kan ha bidratt til hennes gjennomslagskraft og kompromissløshet.

Troverdighet og etos i retorikk handler om at du er ekte i det du sier, og om at du tror på det du sier selv. Cicero (103-43 f.Kr), trekkes frem som en av de viktigste romerske retorikerne som var sterk på levd liv, troverdig i sak og en særdeles dyktig taler (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 25). Det er ingen tvil om at Kim Frieles hadde en iboende tro på kraften av egen stemme. Hennes tale avsluttet med:

«La meg presisere: Jeg har aldri vært, og vil aldri, bli noe mikrofonstativ for LLH. Jeg er meg – og jeg er min egen stemme».

Hennes ekthet og tro på det hun selv sa, viser høy grad av troverdighet og etos.

6.4 *Delkonklusjon og ny forståelse*

Vi har sett at Kim Friele, i en debatt om en straffebestemmelse som rammer homofile menn, har en troverdighet i kraft av å selv være homofil, og i å være opplyst, belest og autodidakt. Henmo beskriver hvordan Friele i sitt arbeid med samleheftet *Paragraf 213; onde eller nødvendighet* leste medisin og psykologi som om hun skulle bli psykiater, teologi som om hun skulle bli prest, juss som om hun skulle bli advokat (2017, s. 40). Dette ser vi i innledningsforedraget, hvor hun fremstår meget forberedt, kunnskapsrik og overbevisende i saken som diskuteres, og det dominerende element i teksten som er etos-dyd, *fronesis*, er fremtredende.

Vi ser at Friele, i likhet med aktivister generelt, ikke evnet å identifisere seg med og skape empati hos tilhørerne, *eunoia*. Denne måten å kritisere, hamre løs og gå hardt ut, skapte ikke velvilje. Hennes formål var heller ikke å skape eller vise velvilje, men å skape endring.

Kim Friele hadde stor evne til å tale, hun brukte rette ord til rett tid. I likhet med Cicero forholdt hun seg til siviliserte former for kamp. Det har vært skrevet om Cicero at det var ordet og rettsvesenet som var hans våpen (Bjartveit et al., 2012, s. 59). Det samme kan vi si om Friele. Hun hadde et tydelig og sterkt budskap, benyttet seg av kraftfull insistering og kunne tale med overbevisning. Gjennom Frieles evne til å fremstå med troverdighet, viste hun moral og dydselement i etos, og hun viste at hun var et godt menneske, noe Cicero også var opptatt av.

I denne sirkelvandringen har vi ved en retorisk analyse av to av Frieles tekster, fått en større forståelse for *hvordan* Kim Friele bygget sin etos. Ved hjelp av tekstene og teori har vi sett hvordan hun benyttet seg av retorikk som verktøy for å skape oppslutning, mening, og få følgere. Hennes evne til å benytte seg av språklige uttrykk og ytringer er med på å forklare hennes gjennomslagskraft. All dokumentasjonen av den historiske homokampen gav hun motvillig fra seg. Det sier oss noe om hvor knyttet hun var til sine tekster, og at hun identifiserte seg med sine ord. Det at tekstene hennes er bevart og hedret med UNESCO-status viser igjen hennes imponerende evne til å oppnå storhet og resultater, og hvor betydningsfull hun var.

7 Underproblemstilling 3

7.1 *Forfulgte Kim Friele en kongstanke?*

For neste sirkelvandring vil vi se nærmere på om Kim Friele hadde en indre overbevisning som drev henne. En større tanke utover det å vinne for vinningens skyld, en vilje til å handle, for fellesskapets beste. Om Friele hadde en *kongstanke*.

7.2 *Teoretisk rammeverk*

Begrepet kongstanke stammer ikke fra noen teoretisk ledelsesmodell, men kommer fra Ibsens litterære verk *Kongs-Emnerne*. Med støtte fra ledelsesteori undersøker vi om Friele hadde en kongstanke hun forfulgte.

7.2.1 *Ibsen og kongstanke*

I sin bok *Kongs-Emnerne* stiller Henrik Ibsen noen komplekse spørsmål om lederskap. Selv var han tydelig på at dette var et litterært verk, som ikke rommet noen helhetlig filosofi. I fjerde akt innfører han det skjønnlitterære begrepet *kongstanke*, da Skule stiller spørsmål, ikke bare om det lederskapet han selv søker, men som angår lederskap generelt. Skule har nettopp vunnet over Håkon og hans birkebeinere i slaget ved Laaka, og han dveler spesielt ved spørsmålet om retten til lederskap (Bjartveit, 2020, s. 61). Er lederskap noe man kan ikle seg som en kongskåpe? Må en leder basere sitt ledervirke på en idé eller visjon, en kongstanke? Og er lederskapet meningsløst om du ikke har noen følgere?

7.2.2 *Leder eller administrator*

Skule skiller klart mellom det å ha posisjonen som leder, og det å være leder. Dette er en diskusjon som Abraham Zaleznik startet da han i 1977 skrev artikkelen *Managers and Leaders. Are they different?* Hans hovedpoeng var at ledere og administratorer representerer to forskjellige måter å utøve lederskap på. En leder har et sterkt personlig forhold i å nå målene, utvider mulighetsrommet og forfølger ideer, mens en administrator har et upersonlig engasjement, unngår risiko og er mer opptatt av kontroll og prosesser (Zaleznik, 1977, s. 74).

Kongstanken skiller leder fra administrator ved at den er uløselig knyttet til personen som har den, at den er en funksjon av en persons liv, erfaringer og forståelser. Den er indrestyrt og av eksistensiell karakter (Bjartveit, 2020, s. 65).

7.2.3 *Kongstankens tre elementer*

Håkons kongstanke om at Norge ikke bare skal samles til ett rike, men skal bli ett folk, har gjort Skule ute av stand til å se verden på noen annen måte. På bakgrunn av det ser han på Håkon som den virkelige lederen og rette kongen, til tross for at han selv sitter med kongemakten (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 220).

«Siden Haakon talte sin store Kongstanke ud, ser jeg ingen anden Tanke i Verden, end den ene. Kan jeg ikke tage den og gøre den til sandhed, så øjner jeg ingen tanke at stride for» (Ibsen, 2005, s. 139).

Skule har lyst til å gjøre Håkons idé til sin egen, men dessverre for ham er kongstanken uløselig bundet til personen som bærer den. Denne personens eksistens og omgang med sin omverden definerer kongstanken. Mening er noe av det mest vesentlige en leder kan tilby. Om lederen selv lever ut det han eller hun tror på, vil folk tro på lederens idealer, mål og strategiske valg. Dette forenes i Ibsens *kongstanke* (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 227). Kongstanken er en eksistensiell størrelse og av personlig karakter. Den er en funksjon av en persons liv, erfaringer og forståelser. Tanken er ikke tilstrekkelig alene, den krever noe mer, en selvoverskridelse og handlingsvilje til å realisere den (Bjartveit, 2020, s. 65).

Det er sagt om Ibsen at alle hans helter kjennetegnes av et eksistensielt kall, der personen skaper seg selv og sin verden. Atle Kittang har i sin prolog om Ibsens helter analysert Ibsens helter i lys av Nietzsche. Han påpeker at det ligger noe Nietzsche-aktig over Ibsens helter (Kittang, 2002, s. 19). I Ibsens spørsmål om lederskap av Bjartveit & Eikeset pekes det også på at Ibsens helter uttrykker en eksistensiell selvoverskridelse, og nødvendigheten av at mennesket skaper sin egen verden (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 222). Kittangs forståelse av Ibsens helter uttrykker det samme ideal som Zarathustras mantra: Se, jeg må stadig

overvinne meg selv, og heller går jeg under enn å gi avkall på dette ene (Nietzsche et al., 2021, s. 128).

I tillegg til betraktninger rundt sentrale elementer om lederskap, som at det er av personlig karakter og handlingsorientert, reiser Ibsen også spørsmålet rundt hvorfor noen skal følge deg som leder. Dette viser et relasjonelt aspekt om at kongstanken strekker seg utover personen som har den, at den angår et større fellesskap, og er kollektivistisk. En kongstanke er større enn deg selv, og skal tjene fellesskapet (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 214). Disse betraktningene strekker seg utover *Kongs-emnerne*, og kan sies å være aktuelle også i vår tid. Kongstanken er et skjønnlitterært begrep og ingen teoretisk ledelsesmodell. Det ligner på teorier om karismatisk og visjonær ledelse, men det er noe mer enn dette, og mer enn store visjoner (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 217).

Disse tre elementene kjennetegner *kongstanken*; den er *personlig*, *handlingsorientert* og *kollektivistisk*.

7.3 *Drøfting*

Vi vil teste det som etter vår mening reflekterer Frieles kongstanke: *Alle burde bli helter i sitt eget liv og leve sant* (Henmo, 2017, s. 73) opp mot de tre elementene som kjennetegner kongstanken.

Først vil vi drøfte om kongstanken er av *eksistensiell karakter*. Kongstanken er mer enn en visjon i tradisjonell forstand slik Conger og Kanungo trekker frem i sin karismatiske ledelsesmodell. Det er en *nietzschezeitlich* skaperakt av et menneske som overskrider etablerte forståelser ved å definere seg selv og sin verden (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 222). Dette gjorde i høyeste grad Friele. Hun aksepterte ikke den manglende retten til å elske den man ville, eller bli sykeliggjort på grunn av sin kjærlighet. Tanken om retten til å elske hvem man vil, uten at det var straffbart eller en diagnose, var uløselig knyttet til hennes liv, erfaringer og forståelse av hva kjærlighet var. Tanken var av eksistensiell karakter, og sterkt knyttet til hennes personlige karakter i kraft av at hun selv var homofil. For Friele var det å skulle leve i skjul jevngodt med å akseptere at en bar på en fæl hemmelighet og manglet selvrespekt.

Det neste vi vil undersøke er om Frieles kongstanke er handlingsorientert. For Friele fantes det ikke noe mer meningsfullt på denne jord enn å jobbe for homofiles rettigheter. Handlingselementet er synliggjort i Friele sin vilje til å realisere retten på vegne av alle homofile. Det var blitt en besettelse, drevet frem av raseri og mer enn et snev av egoisme, hun fant seg rett og slett ikke i å bli urettferdig behandlet (Henmo, 2017, s. 40). Friele utviste mot og turte å kjempe for det hun mente var rett. Med høy grad av handlekraft oppnådde hun resultater som å avskaffe paragraf 213 i 1972, og i 1977 ble homofili som en psykiatrisk diagnose fjernet i Norge. Tanken om retten til å elske hvem man vil er *handlingsorientert*.

Fellesskapsorienteringen er et annet sentralt element i en kongstanke, og vi har undret oss over hvorfor Friele hadde en så høy uegennyttige omsorg for homsene, når kriminaliseringen av homofile og forsvarets bruk av psykiatridiagnosen i hovedsak rammet mennene. Så hva var egentlig hennes motivasjon til å kjempe alle kampene på vegne av dem? Friele ville at alle kunne være seg selv og leve sant. Henmo (2017, s. 50) beskriver at Friele, fordi hun så sterkt kjente at dette er sant, dette tror jeg på, ble som beruset. Hun var så lidenskapelig opptatt av at andre homofile og lesbiske skulle ha det like godt som henne.

Friele var medvirkende til partnerskapsloven, og en forkjemper for barnas rettigheter gjennom retten til stebarnsadoptsjon. Trangen til å få barn forsvinner jo ikke. Det er klart det er et enormt savn, sa Friele i sitt første radiointervju i 1965. Etterpå har Friele sagt at det behovet aldri eksisterte for henne. Hun snakket på vegne av homofile generelt (Henmo, 2017, s. 26) og viste med det en sensitivitet for omgivelsene og sine følgeres behov. Dette er eksempler som illustrerer hvordan hun satte tanken om fellesskapet høyest, ikke bare seg selv som individ. Dette underbygger at hennes kongstanke angikk et større fellesskap, og av den grunn oppfyller det siste elementet i en kongstanke, at den er *kollektivistisk*. Ved å kjempe for lovendringer ville hun oppnå sitt ønske om at alle burde bli helter i sitt eget liv og leve sant (Henmo, 2017, s. 73).

Håkon i *Kongs-emnerne* vet hva han vil som leder, og kan nesten virke arrogant i sin selvsikkerhet. Dette finner vi igjen hos Friele, som var villig til å programfeste

krig mot paragraf 213 for å bli valgt til formann i DNF-48. Det er også slik at ledere med kongstanke fort kan bli litt høye på seg selv. Også her ser vi likhetstegn med Friele, som vi har pekt på viser machiavelliske egenskaper, og bygget opp en sterk etos, opptrådte ukonvensjonelt, normbrytende og personlig for å realisere sine tanker.

Hennes indre sirkel og DNF kjente både beundring og bekymring da hennes posisjon ble så sterk at man kunne få assosiasjoner til karismatiske sektledere. Hun personlig ble gjort til fast høringsinstans av myndighetene på lik linje med DNF-48 og andre organisasjoner (Henmo, 2017, s. 117). Moderne ledelsesteori advarer mot ledere som blir for opptatte av seg selv på bekostning av fellesskapets beste. Både Michael Maccoby sin artikkel om narcissistiske ledere (Maccoby, 2004), og Conger & Kanungos kapittel 7 (Conger & Kanungo, 1998, s. 211), viser viktige skyggesider ved lederskap der blant annet resultatet går på bekostning av relasjonene. Frieles temperament var en del av hennes gjennomslagskraft, samtidig er det slik at når man brenner sånn som hun gjorde, så skaffer man seg også noen uvenner underveis (Henmo, 2017, s. 117).

Vi har sett at det kollektivistiske elementet i Frieles kongstanke endret seg i løpet av hennes levetid. Det er en utvikling, fra tidlig i hennes liv hvor hun kjempet for avkriminalisering og mulighet til å leve fritt i Norge til slutten av hennes liv. Erfaring fra reisen til sjøs hvor hun så verdens urettferdighet, og hennes mange kamper gjennom hennes liv, gjorde at hun kjempet for retten til å elske hvem man vil og leve frie liv som en menneskerettighet utover Norges grenser. Et eksempel vi synes illustrerer denne utviklingen er da Friele, i hennes 80. år forklarte hvorfor Dalai Lamas norgesbesøk var en homosak:

«Fordi alle undertrykte mennesker er medlemmer av samme familie»
(Henmo, 2017, s. 131).

Hennes protest mot regjeringens unnfalighet viser at hennes kongstanke gjennom livet endret seg fra å gjelde frigjøring fra straff og psykisk diagnose i Norge, til å handle om det å elske hvem man vil som en menneskerettighet. Norge burde ta avstand fra all undertrykking av minoriteter. Dette viser en utvikling av kongstanken, og at det kollektivistiske elementet ble større. At alle mennesker er

like mye verdt er en kongstanke som strekker seg utover Norge landegrenser, og som er internasjonal og verdensomspennende.

7.4 Delkonklusjon og ny forståelse

Drøftingen av elementene i Kim Frieles kongstanke har gitt oss en bedre forståelse av hennes motivasjon for å kjempe for de homofiles rettigheter. Den har også gitt oss innsikt i *hvorfor* hun hadde en så høy uegennyttige omsorg for homsene, selv om kriminaliseringen av homofile og forsvarets bruk av psykiatridiagnosen i hovedsak rammet mennene. Gjennom siste sirkelvandring har vi sett at Kim Friele forfulgte en kongstanke, som hadde et utviklingsperspektiv gjennom hennes liv. Vi reflekterer over at en kongstanke kan variere og endres over tid, og at den påvirkes av handlinger, både egne og andres.

Det har ikke vært vanskelig å finne eksempler på at Frieles kongstanke er både *personlig*, *handlingsorientert* og *kollektivistisk*. Hun hadde en enorm sterk, personlig vilje til å jobbe for de homofiles rettigheter.

Det som er tydelig for oss, er hennes personlige kamp for å leve fritt og sant. Hastig tok hun på seg rollen som homokampens hærfører, vant slag etter slag, men slo seg aldri til ro med å komme i mål. Målene endret seg fra å ville sikre at homofile kunne leve frie liv i Norge, til at alle verdens undertrykte mennesker skulle kunne leve fritt som grunnleggende menneskerettighet. Det må også nevnes at hennes kongstanke var framtidsrettet og avvek fra både moralske, juridiske og kristne normer og regler for 50 år siden. Å hevde at man på den tiden levde i et mangfoldig samfunn, kulturelt og religiøst skapte sterk motstand, men også en enorm utvikling på datidens samfunn.

«Å være menneske er å være annerledes. Ingen er som alle andre! At alle mennesker er like mye verdt, betyr at du og jeg skal vise aktelse for det jeg liker å kalle ulikhetens likeverd» (Henmo, 2017, s. 138).

Fra å være karakterisert som Norges homodronning og fremste hærfører for homobevegelsen i Norge, er det nærliggende for oss å også omtale henne som kanskje nåtidens og en av Norges fremste menneskerettighetsforkjempere. Det er

også interessant å stille spørsmålet om Frieles kongstanke mot slutten av hennes liv kan oppsummeres slik: *Alle undertrykte minoriteter i verden skal kunne leve fritt, være helter i sine liv, leve sant og elske hvem man vil.*

8 Avsluttende drøfting

Vår forforståelse da vi startet arbeidet med denne oppgaven, var at Friele var en viljesterk og uredd kvinne som kjempet for de homofiles rettigheter. For oss fremstod hun konfronterende, omstridt, sta og hard. Vi visste at hun hadde fått til mye for de homofiles rettigheter, men ikke *hvordan* eller *hvorfor* Friele hadde slik gjennomslagskraft i sin tid.

Hermeneutikk i denne oppgaven har tatt vår forståelse med på en sirkelvandring. Ved hjelp av tekst, kilder og teori, og ny forståelse, har vi kunnet se etter Kim Frieles Machiavelliske egenskaper, språklige uttrykk og ytringer, og elementer i hennes kongstanke.

Ved å undersøke om Kim Friele hadde machiavelliske egenskaper, har vi fått en dypere forståelse av *hvordan* Friele kjempet for de homofiles rettigheter, som vi ikke visste om fra før. Kim Friele viste egenskapene til Machiavellis dyremetaforer i lederskikkelsen, og hun balanserte mellom å være både løve og rev på et mesterlig vis. Vi har fått mer forståelse for at hun var fryktet av mange som en krigersk, kompromissløs aktivist, men også at hun viste imponerende strategiske evner og kunne få meningsmotstandere på sitt lag for sin sak. Hennes mot og evne til å lese det politiske landskapet gjorde at hun oppnådde så store resultater, og Machiavelli ville beskrevet henne som en suksessfull leder drevet av *virtù*. Over 50 års homokamp vitner om en dedikasjon, utholdenhet og resultatorientering av de sjeldne. Samtidig har vår innsikt i hennes personlige liv vist oss hvordan en omsorgsfull barndom og den store kjærligheten betydde alt for henne. Egenskaper som ydmykhet, omsorgsfullhet og snillhet har vi også merket oss. Vi synes *Anette Trettebergstuen* sine minneord i *Aftenposten* beskriver hennes tosidighet godt:

«Fra å være hatet og fryktet, omstridt og steil endte Karen-Christine Friele som en folkekjær landsmoder. Omfavnet av folket selv» (Trettebergstuen, 2021).

En retorisk analyse av to av hennes tekster viste oss *hvordan* Kim Friele bygget sin etos. Hun var en imponerende retoriker, og hennes evne til å benytte seg av språklige uttrykk og ytringer er med på å forklare hennes troverdighet, evne til å få følgere og gjennomslagskraft. Hun fremstod meget forberedt, kunnskapsrik og overbevisende i alle debatter, og det dominerende elementet i tekstene som er etos-dyden *fronesis*, er fremtredende. Enda mer imponerende er det at hun behersket dette uten formell utdanning, men gjennom iherdige forberedelser og egenstudier. Friele, i likhet med aktivister generelt, evnet ikke alltid å identifisere seg med og skape empati overfor tilhørerne, *eunoia*. Hennes formål var heller ikke å vise velvilje, men å skape endring.

Å utforske elementene i kongstanken, og gjennom å bli kjent med det vi oppfatter var Frieles kongstanke, er det liten tvil om at den er uløselig knyttet til henne som person og hennes felleskap med de homofile. Det som i ettertid har fått lite oppmerksomhet, er at hennes kongstanke strekker seg ut i verden, til et fellesskap med alle undertrykte mennesker. Denne utviklingen av kongstanken i en retning av å styrke menneskerettigheter globalt, gjør at vi i større grad ser på henne som en av Norges fremste forkjempere for menneskerettigheter.

Sidene av Friele vi har undersøkt, har gitt oss mer innsikt og forklaring på *hvordan* og *hvorfor* Friele hadde slik gjennomslagskraft. Å se at hennes mål endret seg fra å sikre homofiles rettigheter i Norge, til å gjelde alle menneskers rett til å leve frie liv, er en utvikling i det kollektivistiske elementet i hennes kongstanke som har gitt oss størst forklaringskraft. Dette er en side av henne vi ikke hadde i vår forforståelse, og som vi lar oss inspirere av for å skape kraft og endring i vårt lederskap. Dette, sammen med hennes framtrædende Machiavelliske lederegenskaper som målrettethet og ubøyelighet, forklarer de historiske resultatene hun oppnådde. Vi ser at det å være kompromissløs har sin pris, men når saken er viktig nok for fellesskapet, hadde vi trengt flere ledere som var villige til å ofre så mye for å skape resultater og endring.

Gjennom hermeneutisk metode, Machiavellis lederideal, retorikk og kongstanke er vår forforståelse gjort til skamme. Et nytt bekjentskap med en av Norges mest dekorerte og prisvinnende kvinner, som kan vise til å ha fått gjennomført store samfunnsendringer innen både juss, medisin og religion. I en tid uten regnbueflagg, hvor mangfold ikke var et moteord, og uten formell utdanning, men med en målrettethet, strategisk evne, fritt ord og utholdenhet, oppnådde Friele resultater som overgår mang en politiker og fagekspert. Hennes pågangsmot og indre driv for at alle mennesker skal kunne leve frie liv har vært dypt inspirerende. Det er ikke enhver leder forunt å forfølge en kongstanke og ha tilsvarende gjennomslagskraft.

9 Konklusjon

Vår hovedproblemstilling er *Hvordan forklare Kim Frieles gjennomslagskraft*. Vi har utforsket tre sider ved Kim Frieles gjennomslagskraft: om hun hadde machiavelliske egenskaper, hvordan hun bygget opp sin etos gjennom retorisk kompetanse, og om hun forfulgte en kongstanke. Gjennom disse tre perspektivene har vi forsøkt å forklare hennes gjennomslagskraft. Våre sirkelvandringer har gitt oss innblikk i hennes liv og innsikt i nye sider ved hennes gjennomslagskraft. Uten formell utdanning, men gjennom målrettet dedikasjon, strategiske evner, fritt ord og utholdenhet fikk hun til endringer som var bemerkelsesverdige for sin tid.

Vi kan undre oss om noen andre enn Friele ville ha oppnådd raskere eller større resultater, som for eksempel om det var en mann som kjempet for avkriminalisering og lovendringer. Vi mener at det var hennes personlige egenskaper og indre overbevisning om at alle skulle få leve frie liv, som var drivkraften i hennes, og som førte til hennes gjennomslagskraft og at hun skapte så store samfunnsendringer. Hermeneutikken har vist oss Friele i den konteksten hun var en del av, med vår forforståelse, i vår tid og vår kultur. Gjennom vår utforskning har våre fordommer blitt testet og gjort til skamme. Vår oppfatning av Friele har endret seg underveis i arbeidet med oppgaven, parallelt med økende respekt for henne innsats og arbeid. Hun er en legende («som bør leses»), viljesterk som få og et forbilde.

I lys av hendelser som har funnet sted etter Frieles død oppleves hennes kamper fremdeles som viktige og høyst tidsaktuelle. At homofile vurderes som et terrormål, og noen av de verste terrorangrepene nettopp har vært grunnet i hat mot homofile, er ubeskrivelig trist og vitner om at kampen ikke er over (Skoglund, 2022).

Litteraturliste

- Badaracco, J. L. (1997). *Defining moments: When managers must choose between right and right* (1997. utg.). Harvard Business School Press.
- Bjartveit, S. (2019, februar 23). *Machiavelli som lederideal*. Psykologisk.no.
<https://psykologisk.no/2019/02/machiavelli-som-lederideal/>
- Bjartveit, S. (2020). *Akillevs*. Ulysses.
https://media.boknett.no/objects/37/21/150352137/productimage_ORG_166472fe857b7af4b91fcc9790dfb24a8bd3b9e2.jpg
- Bjartveit, S., & Eikeset, K. (2020). Ibsens spørsmål om lederskap. I E. Tjønneland (Red.), *Henrik Ibsens Kongs-Emnerne: Teater, historie og resepsjon* (s. 213–231). Vidarforlaget.
- Bjartveit, S., Eikeset, K., & Kjærstad, T. (2012). *Roma victrix*. Fagbokforl.
- Bjartveit, S., & Kjærstad, T. (1996). For fyrster og småkonger. I S. Bjartveit & T. Kjærstad (Red.), *Kaos og kosmos: Byggesteiner for individer og organisasjoner* (s. 153–174). Kolle forl.
- Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1998). *Charismatic leadership in organizations*. Sage.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=474184>
- Friele, K.-C. (1968). §213: Bør den avskaffes. *Publisert som artikkel i tidsskriftet «Sosialt Arbeid» i 1968*.
<https://katalog.skeivtarkiv.no/instance/article/ubb-ska-0001-f-01-02-01>
- Friele, K.-C. (1975). Fra undertrykkelse til opprør: Om å være homofil - og være glad for det. I *Norbok*. Gyldendal. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008052200095

- Friele, K.-C. (1990). Troll skal temmes. I *Norbok*. Scanbok.
- https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008061001001
- Gabrielsen, J., & Juul Christiansen, T. (2010). *Talens magt: Indføring i mundtlig retorik* (2. udg). Reitzel.
- Hegazi Høyer, I. (2019). *Min første biografi, Kim Friele* (2019. utg.). Gyldendal.
- Henmo, O. (2017). *Kampene, et portrett av Kim Friele* (1. utgave, 2. opplag 2022).
- Ibsen, H. (2005). *Kongs-emnerne: Historisk skuespil i fem akter*. Transit.
- <https://www.nb.no/items/f3c26d23fa2e3fcdf078908b29d73900?page=0&searchText=Kongsemnerne>
- Kim Friele—I kamp og kjærlighet*. (2021, november 23). [TV-sending NRK].
- Kittang, A. (2002). Prolog om Ibsens heroisme. I A. Kittang (Red.), *Ibsens heroisme: Frå Brand til Når vi døde vågner: Bd. Pegasus-serien* (s. 11–27). Gyldendal.
- Krogh, T., Egeland, T., Theil, R., Iversen, I., & Reinton, R. E. (2003). *Historie, forståelse og fortolkning: Innføring i de historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter* (4. utg). Gyldendal akademisk.
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). *Regjeringens handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold (2023-2026)* [Handlingsplan].
- Maccoby, M. (2004). Narcissistic Leaders: The Incredible Pros, the Inevitable Cons. *Harvard Business Review*, 82(Issue 1), 92–101.
- Nietzsche, F., Grønner, B. C., & Christensen, J. (2021). *Slik talte Zarathustra: En bok for alle og ingen* (2. korrigerede utgave). Spartacus.
- Skjervheim, H. (1996). Deltakar og tilskodar. I H. Skjervheim (Red.), *Deltakar og tilskodar og andre essays* (s. 71–87). Aschehoug.

Skoglund, A. (2022, juli 2). *Homofile som terrormål – i Norge og verden.*

<https://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/i/9KRAKw/homofile-som-terrormaal>

Trettebergstuen, A. (2021, november 23). *Minneord: Homodronningen som*

forandret Norge. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/Wjagkk/minneord-homodronningen-som-forandret-norge>

Zaleznik, A. (1977). Managers and Leaders Are They Different? *Best of Harvard*

Business Review, 74–81.

§ 213

Bør den avskaffes?

Av sekretær *Karen-Christine Friele*.

Denne artikkel er holdt som innledningsforedrag 4/11 - 1967 i en rundebordsdebatt arrangert av Det Norske Forbundet av 1948. Deltakerne i rundebordsdebatten var ellers professor Johs. Andenæs, rektor Stephan Tschudi, lege Johan Fr. Thaulow, psykiater Claus Lund, cand psychol. Arnold Havelin og forfatteren Finn Carling.

Samfunnet kan når som helst, om det ønsker det, gjennom sin sosiale lovgivning, innskrenke menneskers frihet til et absolutt minimum. Den som bryter de lover og normer samfunnet forlanger skal overholdes, må finne seg i straff. Trusel om straff avholder enkelte fra uten videre å gå løs på hverandre, stjele fra hverandre, myrde hverandre osv. Men ikke alene truselen om straff, men også majoritetens holdning til og fordømmelse av dem som begår lovstridige handlinger, forebygger at de finner sted.

Nå er det imidlertid ikke straffelovens oppgave å avgjøre hva som er god eller dårlig moral. Den skal først og fremst beskytte den enkelte og samfunnet mot handlinger som anses skadelige — ikke reagere på all verdens synd og umoral. Straffeloven må altså ikke blande sammen moralske og strafferettslige synspunkter. Det er hverken statens eller lovens oppgave å være voktere av folks private moral.

For at en lov skal kunne sies å være berettiget, må den i praksis tjene en bestemt hensikt. Det vil si at myndighetene ikke bare må skjerpe, mildne eller innføre nye straffebud om det er påkrevd, de må også sørge for å avskaffe en hvilken som helst lov som i praksis viser seg å være mer eller mindre hensiktsløs.

forskjellige fora hvor ting foregår samtidig. Og selv om kontaktflatene blir utvidet innen organisasjonen, henger mye igjen. De store staters nasjonalspråk er ofte «verdensspråk».

Og — en snakker også i FN mest med sine nærmeste venner.

PS.: Til dem som måtte være interessert i å sette seg mer inn i de forskjellige forskningsresultater fra Institutt for fredsforskning, sendes gjerne publikasjonslisten som inneholder ca. 100 artikler. De fleste av disse kan skaffes som særtrykk, men oftest kun på engelsk. Adressen er Boks 5052, Oslo 3.

Vi taler så vakkert om demokrati, i vissheten om at Norge er et av de land som praktiserer det 100 prosent. Vi tar avstand fra autokratiske såvel som fra teokratiske styreformers, og vi betrakter maksimal toleranse og individuell frihet under ansvar som en selvfølge. Men demokrati er noe mer enn trykkefrihet, politisk frihet, religionsfrihet og talefrihet for majoriteten — demokrati er også å *beskytte minoriteten*. Å hevde at et samfunn må betraktes som et hele, i den forstand at de lover som gis må være til beste for hele samfunnet, uansett om noen av dem opplagt skader minoriteten, er en innstilling som ikke samsvarer med demokrati. Man kan ikke opphøre med alderspensjonene ut fra det syn at Sosialdepartementet da vil få flere penger til disposisjon til andre formål, selv om dette uten tvil ville komme flere enn bare alderspensjonistene til gode.

Sett på denne bakgrunn er § 213, som fastslår at alle homoseksuelle handlinger mellom menn er straffbare, ikke bare en diskriminerende paragraf, men også et utmerket eksempel på en lov som i praksis ikke tjener sin hensikt. Den slår som bekjent bare ned på de homoseksuelle forhold som rammes av andre bestemmelser i sedelighetsloven, idet «tiltale bare reises når allmenne hensyn tilsier det», og den skjeller også mellom mannlig og kvinnelig homoseksualitet. Den gjør korrupte menn av dem som skal håndheve den, idet de hverken tør praktisere den eller våger kvitte seg med den. Den bryter i verste fall ned respekten for lovverket i sin helhet.

Homoseksualitet har eksistert i alle samfunn og til alle tider, på tross av lover og regler. Homoseksualitet er blitt fordømt og straffet, ja, er endog blitt oppmuntret til, men hittil har det ikke lyktes å utrydde den. Seksuelt avvik er ikke et spørsmål om *valg*. Vi er skapt slik vi mennesker at vi ikke vet hvorledes vårt kjønnsliv vil komme til å arte seg. Det vi imidlertid vet, er at miljø og oppdragelse høyst sannsynlig er av de ting som har betydning for hvilken retning vår kjønnsdrift vil komme til å ta. Homoseksualiteten gir ikke anledning til noen ønskelig livsform, til det fører den med seg for meget ensomhet, skuffelse, desillusjon, skyld og skam. Homoseksualitet gir sjelden grobunn for stabile, varige forhold, men flertallet av de homofile blir allikevel gode borgere, som lever sitt liv uten å vekke uvanlig oppsikt.

Samfunnet legger forholdene til rette slik at majoriteten kan oppnå den høyest mulige livslykke, men den nåværende situasjon gjør det vanskeligst mulig for den homofile å etablere noe tilsvarende. Med den innstilling at de homofile kan ofres til fordel for de heterofile, er man enige med pengeutpresseren, den prostituerte og den brutale bøllen, som alle betrakter de homofile som et lett bytte. Homoseksuelle handlinger mellom voksne menn bør betraktes som et privat anliggende, og ikke som noe kriminelt. Etter min mening ville det riktige være at det er *likestilling* mellom den homo- og den heterofile straffebestemmelse. Det virker imidlertid som om altfor mange nordmenn betrakter seksualitet som et nødvendig onde, og dette — paret med en spe-

siell norsk konservatisme — gjør at flertallet i befolkningen sikkert ikke er for en avskaffelse av § 213.

Å oppheve paragrafen vil være det samme som å håne anstendige menneskers syn på perversitet, hevder enkelte. Det vil være å forlange, sier tilhengerne av loven, at degenerasjon og seksuell perversjon skal anerkjennes og legaliseres. Det vil bli å la utukt og hensynsløshet bli menneskets idealer, og det vil være frivillig å utsette seg for den fare livsfjendtlige fenomener representerer. Og framfor alt, oppheves § 213 vil antallet homoseksuelle øke i takt med indeksen. De homoseksuelle vil slippe seg løs på en måte som loven i dag hindrer dem i, og en rekke unge mennesker vil komme i fare for å bli forført.

Disse påstander kan selvsagt hverken bevises eller motbevises, men det er iallfall helt klart at noen homofil renessanse overhode ikke har funnet sted i de land som allerede har avskaffet loven. På dette, som på så mange andre områder, er det imidlertid de som hevder at det ikke er realistisk å sammenlikne Norge med andre land. Da er det man kan spørre: «Hva er det ved nordmenn som er så spesielt at vi behøver annerledes særskilte lover til vern om majoriteten, enn de f. eks. har behov for i Sverige? Der ble jo straffeparagrafen mot homoseksualitet opphevd allerede i 1942.

De homofile ser ikke en avskaffelse av paragrafen som en anledning til å anbefale homoseksualitet som livsførsel. Som sådan har den sine opplagte negative sider. Når de vil avskaffe paragrafen er det heller ikke fordi de ønsker at den enkelte homofile skal få anledning til såkalt «full seksuell frihet». Nei, de ønsker kun å bane veien for full respekt for den homofile som menneske. De vil at folk skal skjønne at de homofile ikke er degenererte, kriminelle, syke personer — eller til nød brukbare laboratoriekanniner, men at de er en minoritet av høyst alminnelige mennesker — en minoritet på størrelse med en velvoksen norsk by. Det kan da ikke være meningen at en lov bare skal kunne forandres, avskaffes, skjerpes eller mildnes hvis majoriteten av befolkningen er enig i det. Skulle dette være betingelsen, ville vi frémdeles henge epletjuver og lenke annerledes tenkende mennesker til halmbrisker. *Nei, det gis opplagt tilfelle da det er myndighetenes plikt å lede — ikke å følge den offentlige mening.*

Vi tror klimaet er bedre i dag enn i 1953 — da Straffelovrådets forslag om en opphevelse av den nåværende § 213 forelå. Sett fra de homofiles side er det ikke nok at noen få heterofile synes synd på og har sympati med dem, dyp indignasjon overfor faktisk urettferdighet er hva som må til. Når man er klar over de homofiles *felles dilemma*, skulle det være unødvendig å grafse i den enkelte homofiles eventuelle seksuelle spissfindigheter. Tross alt kan vi vel være enige om at et godt homofilt forhold er å foretrekke framfor et dårlig ekteskap (ja, for mange homofile gifter seg), og et godt homofilt forhold er iallfall langt bedre enn et dårlig homofilt forhold. Statistisk sett går det ikke an å bevise at vi — om vi opphever § 213 — vil få en rekke gode homofile

forhold, men vi tror det er en del av den menneskelige natur å søke trygghet i fellesskap. Vi tror at hvis publikum blir forseglet et skikkelig argument for å oppheve denne skinndøde paragraf, vil det bøye seg. Vanskeligheten er i første rekke å finne et forum hvor man kan presentere dem for dette argument. Pressen er enten for trett av problemet, eller den er dødsens redd for det. En presseman, som fikk tilsendt en rekke artikler om homofili for en tid siden, av slo med følgende replikk: «Etter min mening vil det gå minst 10 år før fordommene er overvunnet, og folk vil tillate full rettferd for de homofile». Ja, men full rettferd for de homofile er én ting — avskaffelse av en åpenbart dårlig lov en ganske annen. Det ikke å straffe, er ikke det samme som å tilgi. Den kristne omsorg kan imidlertid ikke utelate alle den overlater til en viss moralsk eller sosial kritikk.

Det faktum at homofile sjelden lever i gode, stabile forhold, er et biprodukt av homofilens kriminelle status. Mange homofile foretrekker prostituerte framfor en fast partner, idet erfaringene har vist at de således unngår sladder. Blir forholdene endret, vil vi oppleve at den tilbøyelighet de stort sett har til å samles på offentlige steder, i hvert fall ikke vil bli større enn den er i dag. At enkelte homofile søker menneskelig kontakt på offentlige toiletter og liknende, er selvsagt å beklage, men det er som regel fordi de er ensomme, og dertil at de helst vil være anonyme.

Det forlanges i dag, eller i det minste forventes, at de homofile skal leve i seksuelt avhold. Hvorvidt det er flere homofile enn enslige heterofile som overholder dette sølibatkrav, har bare vitenskapelig interesse. Dette avholdsforlangende har for øvrig ingen mening, dersom den homofile ikke er personlig kristen. Etter de homofiles mening er det fullstendig galt av den kristne, eller av marxisten for den saks skyld, å søke å tvinge sitt moralsyn igjennom ved hjelp av straffeloven. Det er imidlertid akkurat det som skjer når man, som i § 213, blander sammen begrepene forbrytelse og synd. Kirkens holdning til de homofile har skapt uheldige situasjoner, misforståelser, skuffelser og tilbakeslag. Kirken kunne, i motsetning til hva den gjør i dag, spille en stor rolle når det gjelder å få den enkelte homofile til å akseptere seg selv, og den kunne også langt på vei påvirke samfunnets holdning. Det er kjent at kirken forkaster de homofile handlinger og det homofile samliv. Den hevder at det ikke er hårdere for en homofil å avstå fra homofile handlinger, enn det er for alkoholikeren å si nei takk til alkohol. Dette er en underlig sammenlikning, idet alkoholikeren skader både seg selv og andre, dersom han gir etter for trangen til alkohol, mens den homofile gir et annet menneske og seg selv noe å leve for. Kirken er ikke villig til, i spørsmålet om homofil praksis, å gå med på noe kompromiss, som den kaller det. Til dette er å si at ingen blir det minste mer moralsk om de av redsel for straff avstår fra seksuell aktivitet — og dessuten virker dette forlangende, som jeg var inne på i sted, helt urimelig på en ikke-religiøs. Den som ser på dette avholdsforlangende som et forsøk på, ved hjelp

av trusel om straff, å påtvinge andre en bestemt slags moral, vil ikke bare hate lovens lange arm, men også det moralsystem som tillater den slags.

Er det ikke noe selvmotsigende i dette at et samfunn som tillater menn å ha samleie med unge piker straks disse har fylt 16 år, som tillater gifte menn og kvinner å ha forhold utenfor ekteskapet og til prostituerte, som tillater kvinner å leve i homofile forhold, setter straff for mannlig homoseksualitet? Jo, men noe av forklaringen ligger i at vi — med støtte av kirken— finner det rimelig å overlate spesielle ting til mannens og kvinnens moralske samvittighet — noe som selvsagt er riktig. Nei, når alt kommer til alt, er det kanskje ikke flere enn $3\frac{1}{2}$ av de 10 bud som omfattes av straffeloven.

Et utall homofile lever i dag i ensomhet, isolasjon og frykt, ikke bare for samfunnet, men frykt også for seg selv. De er engstelige, og de tør ikke søke råd og veiledning. I de tilfelle vedkommende gjør det, er det som regel under påskudd av andre lidelser, som f. eks. nervøsitet, depresjon osv. Først etter lang tid tør vedkommende komme frem med sitt egentlige problem. Dette betyr at den homofile — slik situasjonen er i dag — ikke i tide en gang får hjelp til å mestre sin ulykkes- og ensomhetsfølelse. Opprettholder vi § 213, betyr det at vi i framtiden må være forberedt på at et ganske anseelig antall spedbarn blir å betrakte som kriminelle individer senere i livet. Direkte og indirekte berøres vi alle av det faktum at man vegrer seg for å se realitetene i øynene.

Kanskje er mangelen på respekt for enkeltmennesket den verste og mest følbare av alle § 213's negative sider. Skal det imidlertid være håp om færre homofile i neste generasjon, skal homofile bli årsak til færre tragedier, skal vi få færre ødelagte hjem, forutsetter dette at foreldre, lærere, leger og alle andre ansvarlige, er villige til å engasjere seg i problemet. Det forutsetter mulighet for sosial, medisinsk og annen hjelp til alle som måtte ha behov for det.

Homoseksualitet er ikke smittsomt, homofile kvinner rammes ikke av straffeloven, men det vil ikke si det samme som at kvinner ikke lenger gifter seg eller at det fødes færre barn. Vi kan ikke vente at realiteter skal tåles dersom vi tillater mystikk, men ikke opplysning. Strenge bestemmelser har vist at de alene ikke avholder mennesker fra å gli inn i et homofilt mønster. Uten tvil kan de bestemmelser vi har i dag om homoseksuell praksis mellom menn, bare opprettholdes så lenge de ikke håndheves.

Når alt kommer til alt må det være lovens oppgave i første rekke å beskytte barn og ungdom mot *enhver* sjokkartet seksuell tilnærming. Ønsker vi at neste generasjon skal vokse opp fri fra frykt, må vi snart bli villige til å sette mennesket og ikke fordømmelsen i høysetet. Før vi avskaffer § 213 er vårt samfunn hverken humannt eller demokratisk.

VEDLEGG 2

«Francis Sejersted har uttalt at ‘Prisvinneren ikke får prisen for sine meninger, men for sin uredde bruk av det frie ord i offentligheten’ og ‘Jeg ser godt at Monsens engasjerte tekster kan begå overtramp, og at noen kan føle seg tråkket på. Men i denne saken er det er pris vi må være villige til å betale.’

Vi må være villige til å betale? Hvem er disse vi, Francis Sejersted? Fritt Ords komité? Barn av lesbiske og homofile? Foreldre, søsken, nieser, nevøer og tantebarn til homser og lesber? Foreldre til funksjonshemmede, HIV-positive, eller til transseksuelle barn? Hvem er vi? I min avgjørelse om å returnere Fritt Ords pris, ble jeg konfrontert med to hensyn som hver for seg er høyverdige, men som kom i innbyrdes konflikt. På den ene siden hensynet til ytringsfriheten – på den andre siden hensynet til ulikhetenes likeverd. Jeg sa til meg selv, A3-, A6- og A2-mennesker har også krav på aktelse og på beskyttelse mot krenkelser som ansporer til ringeakt. Menneskerett mot menneskerett – en av rettighetene må vike, tenkte jeg. En av disse menneskerettene må ha forkjørsrett fremfor den andre, tenkte jeg. Valget ble lett – hensynet til mennesker må noen ganger gå foran hensynet til abstrakte rettigheter. Dessuten kunne jeg ikke innse hvilke verdifulle deler av ytringsfriheten som ville gå tapt ved at jeg protesterte mot prisen.

I de siste par uker har mine motstandere uttalt at jeg ikke tåler meninger jeg ikke liker, at jeg er autoritær, at jeg har som geskjeft å kneble mine motstandere. Den slags påstander lever jeg godt med, I 46 år har jeg brynet meg på nettopp meninger jeg har vært helhjertet uenig i. Jeg har faktisk betalt noen fysiske og psykiske priser i årenes løp, priser Fritt Ord-komiteen av 2009 antakelig bare har et fjernt intellektuelt forhold til. Det skal komiteens medlemmer være glade for.

‘Totalitære Kim Friele’, skriver Nordisk nettverk for ekteskapet i Dagbladet og linker meg til LLH, og der den nye ekteskapsloven. ‘I 46 år har min tilhørighet vært til LLH, og der vil den forbli. Men la meg presisere: Jeg har aldri vært og vil aldri bli noe mikrofonstativ for LLH. Jeg er meg – og jeg er min egen stemme. Jeg er for ekteskapsloven 150 %, men jeg er også for retten til å krige mot loven, men ikke med sjikane og ufine metoder.»

Tale gjengitt i Henmo 2017, s. 97.